

Sikkerhedsforholdsregler i skadesforsikringer i dansk og norsk ret

Juridisk kandidatspeciale, 10. semester

11. august 2016

Nicolai Haven Carlsen

Studienummer: 20114215

Vejleder: Carsten Munk-Hansen

Antal tegn: 142.638

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
<i>Sikkerhedsforholdsregler og forbrugerbeskyttelse</i>	3
<i>Afgrænsning</i>	4
<i>Problemformulering</i>	4
<i>Metode</i>	4
<i>Fremstillingens opbygning</i>	6
Sikkerhedsforholdsregler i dansk ret	7
<i>Formkrav til sikkerhedsforholdsregler</i>	7
<i>Afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser i dansk ret</i>	9
Indledning	9
Faktorer i afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser	10
Vedligeholdelsesklausuler	11
Tyveriklausuler	12
Konstruktionsfejlsklausuler	17
Frostskadeklausuler	20
<i>Virkninger af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregel</i>	22
Indledning	22
Objektiv overtrædelse af sikkerhedsforholdsregel	22
Forsætlig eller uagtsom overtrædelse	23
Kausalitet	25
Bevisregler	26
Reklamationspligt	27
<i>Identifikation</i>	28
Sikkerhedsforholdsregler i norsk ret	30
<i>Formkrav til sikkerhedsforholdsregler</i>	30
<i>Afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser i norsk ret</i>	33
Indledning	33
Vedligeholdelsesklausuler	34
Tyveriklausuler	35
Konstruktionsfejlsklausuler	35
Frostskadeklausuler	39
<i>Virkninger af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregel</i>	41
Indledning	41
Objektiv overtrædelse af sikkerhedsforholdsregel	41
Kravet til skyld	42
Kausalitet	44
Bevisregler	45
Reklamationspligt	46
<i>Identifikation</i>	48
Komparativ analyse	50
<i>Komparativ analyse af formkravene til sikkerhedsforholdsregler</i>	50
<i>Komparativ analyse af afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser</i>	51
<i>Komparativ analyse af virkningen af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregler</i>	53
Konklusion	56
Abstract	59
Litteraturliste	60
Doms- og ankenævnsregister	60

Indledning

Sikkerhedsforholdsregler og forbrugerbeskyttelse

Alle mennesker er udsat for risici af forskellig art. De fleste ønsker at undgå eller minimere disse risici ved at overføre risikoen til et forsikringsselskab mod betaling af en præmie. Teknisk set er præmien et resultat af, at risikoen fordeles mellem personer, der er udsat for den samme slags risiko.¹ Da FAL som udgangspunkt er deklatorisk, er der aftalefrihed. Risikoen – og dermed præmien – kan derfor reguleres ved aftale. Skader, der ikke dækkes af forsikringen, kaldes objektive ansvarsfraskrivelser, og disse vil naturligvis medføre, at sikrede skal betale en lavere præmie. Herudover kan præmien reguleres ved aftaler om sikkerhedsforholdsregler, der pålægger den sikrede en pligt til at foretage eller undlade en handling med det formål at forebygge forsikringsbegivenheden eller formindske skadens omfang. Forsikringstageren har interesse i en lav præmie og derfor også, at der er fastsat visse rimelige sikkerhedsforholdsregler, fx at det forsikrede skal være forsvarligt aflåst. Selskabet har interesse i at give sikrede incitament til at behandle det forsikrede forsvarligt. Umiddelbart fremtræder forsikringsaftalen derfor som en interessekonflikt mellem selskab og forsikringstager. Den kan imidlertid også anskues som en interesseafvejning over for øvrige forsikringstagere eller et spørgsmål om prisen på produktet, idet selskabet konciperer vilkårene uden forsikringstagerens indflydelse. Denne magtposition udlignes bl.a. af reglerne om sikkerhedsforholdsregler, der er præceptive. Hvis der foreligger en sikkerhedsforholdsregel, har selskabet bevisbyrden for, at sikrede har overtrådt reglen, og at dette er sket ved forsømmelse. Hvis der foreligger en objektiv dækningsbetingelse, skal sikrede bevise, at der er tale om en forsikringsdækket begivenhed, og der er ikke krav om, at denne er indtruffet ved forsømmelse. Er der tale om en objektiv dækningsundtagelse, ligger bevisbyrden hos selskabet.² Selskabet kan derfor have interesse i at formulere vilkåret, så det fremtræder som en objektiv ansvarsfraskrivelse. Disse omtales steder i litteraturen som skjulte handlingsklausuler, der er defineret som tilsyneladende objektive ansvarsfraskrivelser, hvor begrænsningen hovedsageligt er knyttet til sikredes handling eller undladelse.³ I det selskaberne i øvrigt ikke har pligt til at oplyse, hvilket regelsæt vilkåret skal subsumeres under, bliver problemet i den anledning at sondre mellem de bestemmelser, der accepteres

¹Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk forsikringsret, s. 36

² Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 308

³ Claus Brynildsen, Forsikringsavtaleloven med kommentarer, s. 25

som objektive ansvarsfraskrivelser og de bestemmelser, der er omfattet af de præceptive regler om sikkerhedsforholdsregler i FAL § 51.

I Norge har man søgt at imødegå problematikken ved at udvide definitionen af sikkerhedsforholdsregler til også at omfatte skjulte handlingsklausuler. Endvidere åbner reglerne om sikkerhedsforholdsregler i norsk ret op for en skønsmæssig reduktion af selskabets ansvar. Derfor forekommer det interessant at sammenligne udviklingen.

Afgrænsning

Fremstillingen vil alene belyse reguleringen af sikkerhedsforholdsregler i skadesforsikringer. Der vil så vidt muligt afgrænses over for erhvervsforsikringer, om end inddragelse vil ske i begrænset omfang som led i argumentationen eller på områder, hvor der er fælles normer. Sikkerhedsforholdsregler i ulykkes- og sygeforsikring eller livsforsikring vil ikke blive belyst. Reglerne om fareforøgelse, fremkaldelse af forsikringsbegivenheden og redningsforanstaltninger vil ikke være genstand for behandling, om end der i visse tilfælde kan forekomme sammenfald mellem disse og reglerne om sikkerhedsforholdsregler.

Problemformulering

På denne baggrund fastsættes følgende problemformulering:

En komparativ analyse af reguleringen af sikkerhedsforholdsregler i skadesforsikringer i dansk og norsk ret. Herunder vil fremstillingen belyse, om der er forskel på formkravene til sikkerhedsforholdsregler, afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser og retsvirkningen af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregler i Norge og Danmark.

Metode

Projektets formål er at sammenligne landenes regulering af sikkerhedsforholdsregler. I sagens natur er der tale om komparativ ret med udgangspunkt i den analytiske metode, således at der foretages en dybere belysning af reguleringen af sikkerhedsforholdsregler ved skadesforsikring i dansk og norsk ret.⁴ Ved denne sammenligning er det nødvendigt at tage

⁴Carsten Munk-Hansen, Rettens grund, s. 108

udgangspunkt i gældende ret, hvorfor den retsdogmatiske metode anvendes, idet denne har til opgave at beskrive, fortolke, analysere og systematisere gældende ret.⁵

Sikkerhedsforholdsregler i dansk og norsk ret er reguleret i forsikringsaftaleloven nr. 999 af 5. oktober 2006 og forsikringsaftaleloven nr. 69 af 16. juni 1989. Selvom der som udgangspunkt er aftalefrihed, er forsikringsaftalen speciel derved, at det er selskabet, der formulerer den. Forsikringsaftalen er ofte af et sådant omfang, at forsikringstageren næppe vil kunne sætte sig ind i den. For at beskytte forsikringstageren har forsikringsaftalelovene derfor karakter af sociale beskyttelseslove, der på visse områder regulerer indholdet af forsikringsaftalen. Dette er tilfældet ved sikkerhedsforholdsregler (og skjulte handlingsklausuler), da reglerne herom er præceptive i forsikringsaftalelovene. Objektive ansvarsfraskrivelse kan aftales på ulovbestemt grundlag, men det har i praksis vist sig vanskeligt at afgrænse det deklaratoriske område for de objektive ansvarsfraskrivelse over for de præceptive regler om sikkerhedsforholdsregler, idet selskaberne (bevidst eller ubevidst) omgår forsikringsaftalelovenes forbrugerbeskyttende hensyn ved at formulere sikkerhedsforholdsregler som objektive ansvarsfraskrivelse. I norsk ret har man i vidt omfang overladt denne afgrænsning til lovgivningen, hvorefter skjulte handlingsklausuler skal omformuleres til sikkerhedsforholdsregler, jf. FAL § 1-2 (e). I dansk ret er afgrænsningen overladt til praksis. Den norske FAL udgør derfor (i forlængelse af kommissionsbetænkning NOU 1987: 24) et centralt fortolkningsmoment i afgrænsningen. Herudover reguleres formkravene til sikkerhedsforholdsregler og retsvirkningen ved overtrædelse heraf i landenes forsikringsaftalelove.

I fremstillingen er lovgivers hensigt inddraget til fortolkningen af afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelse, selvom disse er subjektive fortolkninger, der ikke er udtrykt i forsikringsaftalelovene og således ikke er rettet til borgerne. Dette er sket gennem Norges Offentlige Utredninger (tilsvarende kommissionsbetænkning) 1987: 24 og betænkning 2002 nr. 1423. Den danske kommissionsbetænkning kommer ikke nærmere ind på afgrænsningen, men begrundet hvorfor begrebet sikkerhedsforholdsregler ikke er overladt til lovgivningen, som det er tilfældet i Norge. Den norske kommissionsbetænkning udgør derimod et væsentligt fortolkningsmoment ved afgrænsningen af hvilke vilkår, der henføres til reglerne om objektive ansvarsfraskrivelse hhv. reglerne om sikkerhedsforholdsregler.

⁵Carsten Munk-Hansen, Rettens grund, s. 95

Retspraksis udgør en vigtig retskilde og et vigtigt fortolkningsbidrag til reglerne om sikkerhedsforholdsregler. Dette gælder både i forhold til formkravene, afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser og retsvirkningerne af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregler. Norsk (og til dels også dansk) retspraksis er imidlertid ganske fattig på området.

Selvom ankenævnspraksis ikke har samme retskildeværdi som retspraksis, udgør den en væsentlig del af forsikringsretten. Ankenævnet for forsikring (AKF), Forsikringskadenemnda (FSN), Avkortningsnemnda (AKN) og Forsikringsklagenemnda (FKN) er private klagenevner, hvorfor retspraksis ikke har pligt til at følge disse. Ankenævnets praksis kan og bør imidlertid have afgørende betydning for en retssags udfald, da det specialiserer sig i forsikringsklager – men det bør naturligvis ikke træffe afgørelser, der er i strid med retspraksis. Ankenævnspraksis indgår i fremstillingen som en væsentlig retskilde. Juridisk litteratur udgør ikke en retskilde⁶, men den hensynsafvejning, der er gennemført i litteraturen, vil inddrages i fremstillingen som belæg eller gendrivelse.

Fremstillingens opbygning

I første del behandles sikkerhedsforholdsregler i dansk ret. Her vil formkravene undersøges med udgangspunkt i praksis og retslitteraturen. Dernæst analyseres traditionelle klausuler med henblik på at rubricere disse som sikkerhedsforholdsregler eller objektive ansvarsfraskrivelser. Endelig undersøges retsvirkningen af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregler.

I anden del behandles sikkerhedsforholdsregler i norsk ret med udgangspunkt i samme opbygning, som foretages i afsnittet om sikkerhedsforholdsregler i dansk ret.

I fremstillingens tredje del foretages en komparativ analyse af dansk og norsk ret på baggrund af de foregående afsnit.

⁶ Carsten Munk-Hansen, *Rettens grund*, s. 190

Sikkerhedsforholdsregler i dansk ret

Formkrav til sikkerhedsforholdsregler

Selvom selskabet hellere ser et vilkår subsumeret under reglerne om objektive ansvarsfraskrivelser, hvor der ikke er krav om forsømmelse, forstærker reglerne om sikkerhedsforholdsregler selskabets position i forhold til reglerne om fremkaldelse af forsikringsbegivenheden. Efter reglerne om sikkerhedsforholdsregler bortfalder dækning ved simpel uagtsomhed, mens der kræves grov uagtsomhed ved fremkaldelse af forsikringsbegivenheden. I forlængelse af denne fordel har lovgiver fastsat regler om, at sikkerhedsforholdsregler forudsætningsvis skal opfylde en række formkrav.

Der skal for det første være tale om et pålæg, som fremgår af aftalen. Pålægget skal således være aftalt, og det følger af de aftaleretlige principper, at efterfølgende ensidige pålæg ikke er gyldige.⁷

For det andet skal pålægget indeholde en bestemt forskrift, hvilket betyder, at det klart og tydeligt skal fremgå, hvad det er, den sikrede skal foretage eller undlade. Det vil nedenfor blive diskuteret, hvornår en forskrift er tilstrækkelig bestemt.

I U 2004.933 H indeholdt en bygningsforsikring følgende vilkår om halmfyringsanlæg: ”det er en betingelse, at halmfyringsanlægget er placeret, opstillet og indrettet i overensstemmelse med reglerne i Brandteknisk Vejledning nr. 22, og at det forudsættes, at vejledningens regler om drift og vedligeholdelse af anlægget overholdes”. Højesteret fandt, at vilkåret var en sikkerhedsforholdsregel. Dette betyder med andre ord, at hvor forskriften ved henvisning kan udfyldes med et offentligretligt tilladelseskrav, er der tale om en bestemt forskrift. Dette kan tolkes som en undtagelse til udgangspunktet om, at forskriften skal indeholde en præciserende angivelse af, hvad det er, den sikrede skal foretage eller undlade.

Undtagelser til at vilkåret skal indeholde en præciserende angivelse, kan ifølge Jønsson også forekomme, hvor der henvises til gældende byggeforskrifter: ”En klausul i en ejendomsforsikring, hvorefter forsikringen ikke omfatter skader ved, hvis indtræden eller omfang det har været medvirkende, at bygninger ikke opfylder de ”gældende byggeforskrifter”, må betragtes som en sikkerhedsforholdsregel, der omfattes af FAL § 51.”⁸ Der synes ikke at foreligge praksis herom. For egen regning forekommer det betænkeligt at anse en henvisning til gældende byggeforskrifter som en sikkerhedsforholdsregel i

⁷ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk forsikringsret, s. 396

⁸ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 393

forbrugerforsikring. Det kan næppe forlanges, at den private forsikringstager har overblik over Bygningsreglementet – der er tale om et ganske omfattende og uoverskueligt regelsæt. Synspunktet understøttes af AKF 84.411, hvor sikredes Playstation gik i stykker. Her afviste selskabet dækning med henvisning til følgende bestemmelse: ”Den forsikrede skal sørge for, at producentens anvisninger for... montering... følges”. Nævnet fandt ikke, at der i bestemmelsen var givet et pålæg, som på ”klar og tydelig måde angiver, hvad sikrede skal foretage sig.” Når en henvisning til producentens anvisninger/forskrifter ikke opfylder bestemtidskravet, taler det så meget desto mere for, at en henvisning til gældende (og mere komplicerede) byggeforskrifter bør føre til samme resultat.

Jønsson anfører dernæst at vilkår om, at ”sikrede skal iagttage de af offentlige myndigheder meddelte forskrifter” eller ”forskrifter, der er fastsat i lovgivningen”, ikke opfylder kravene til sikkerhedsforholdsregler.⁹

Særligt i erhvervsforsikringer synes der ikke nødvendigvis at være krav om en præciserende angivelse af forskriften – dette kan tale for, at en henvisning til ”gældende byggeforskrifter” også kun bør være gældende i erhvervsforsikringer. Sørensen anfører: ”Når der eksisterer en bestemt norm eller branchekutyme på det pågældende område, kan der udfyldes med denne...”.¹⁰ I U 1995.1253 var der i forsikringsbetingelserne indsat en sikkerhedsforholdsregel: ”Arbejdet skal udføres i overensstemmelse med det godkendte projekt og sædvanlig fagmæssig praksis”. Da der imidlertid ikke fandtes faste normer for afstivning af byggeri, kunne vilkåret ikke anses som en sikkerhedsforholdsregel.

Modsætningsvis følger, at hvis der konkret findes faste normer på området, vil der ikke være krav om en præciserende angivelse. Det samme synes at følge af U 1988.811/2Ø. I dommen havde et forsikringselskab forsikret laksebestanden hos en lakseopdrætter (erhvervsforsikring) på betingelse af, at ”bestanden passes omhyggeligt til enhver tid”.

Opdrætteren led et tab på 1,4 mio. kr. ved et luseangreb: ”Da der ikke var givet nærmere anvisninger, og da der heller ikke kunne påvises en norm for omhyggelig pasning af laksebestanden, var der ikke tale om en sikkerhedsforholdsregel, hvis tilsidesættelse medførte bortfald af erstatning efter FAL § 51.” Dommen fastslår dels, at forskriften er upræcis, da der ikke ”var givet nærmere anvisninger”, dels at en upræcis forskrift alligevel kan opfylde kravet om at være bestemt, hvis der ”kunne påvises en norm for omhyggelig pasning”.

⁹ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 393

¹⁰ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 326

Forsikrings-selskabet havde efter luseangrebet pålagt opdrætteren bekæmpelsesforanstaltninger, der havde til formål at afværge angrebet. Opdrætteren undlod uagtsomt at følge disse foranstaltninger, hvilket medførte væsentlig skadeforøgelse, og erstatningen nedsattes som følge heraf til 1 mio. kr. Disse efterfølgende bestemte forskrifter får ikke virkning som en sikkerhedsforholdsregel, men er derimod omfattet af FAL § 52 om redningsforanstaltninger. Heraf kan udledes endnu et formkrav til sikkerhedsforholdsregler; forskriften skal omfatte forhold, der skal iagttages før forsikringsbegivenhedens indtræden.¹¹ For det tredje skal formålet med sikkerhedsforholdsreglen være at forebygge eller mindske skadens omfang. Sikkerhedsforholdsreglen kan dermed pålægge sikrede at handle eller undlade at handle på en bestemt måde.¹²

Afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser i dansk ret

Indledning

FAL § 51 giver ikke meget vejledning om, hvornår der er tale om en sikkerhedsforholdsregel: "...pålæg om forholdsregler, der før forsikringsbegivenhedens indtræden skal iagttages for at forebygge denne eller formindske skadens omfang...". Forsikringsaftalelovsudvalget mener ikke, at der i praksis har vist sig et behov for at præcisere, hvad der forstås ved en sikkerhedsforholdsregel. Dette begrundes: "... tidligere norsk retspraksis mv. i videre omfang end praksis i Danmark har anset ansvarsbegrænsende vilkår for at indeholde en objektiv afgrænsning af forsikringens dækningsområde frem for en sikkerhedsforholdsregel."¹³ Dermed overlades den nærmere afgrænsning som hidtil til domstolene og ankenævnet. I nærværende afsnit undersøges med udgangspunkt i traditionelle vilkår, hvordan ankenævns- og retspraksis og den juridiske litteratur afgrænser sikkerhedsforholdsregler over for objektive ansvarsfraskrivelser. Dette vil være efterfulgt af en vurdering heraf. De faktorer, der indgår i afgrænsningen, udledes indledningsvis.

¹¹ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 326

¹² Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 396

¹³ Betænkning nr. 1423 om forsikringsaftaleloven, s. 43

Faktorer i afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser

Retspraksis synes alene i U 2002.2706 V at udstikke retningslinjer for afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser. Her udtaler Landsretten, at ”vilkår om, at startspærren skal være aktiveret på gerningstidspunktet, er et vilkår for at opnå erstatning for tyveri. Vilkåret er derfor reelt et vilkår, der med henblik på at imødegå den typiske tyveririsiko tager sigte på at regulere førerens adfærd, når køretøjet forlades.” Der skal således lægges vægt på, hvorvidt vilkåret er adfærdsregulerende. Dette må kunne omskrives til, at der er tale om en sikkerhedsforholdsregel, hvis vilkåret henvender sig til sikredes subjektive forhold.

I litteraturen opstiller Ivan Sørensen en række sondringer på baggrund af praksis i forsøget på at afgrænse sikkerhedsforholdsregler over for objektive ansvarsfraskrivelser. Først og fremmest sondrer han mellem farearter og fareomstændigheder, hvor farearter ”omfatter selskabets løfte om at dække en nærmere bestemt risiko”, og fareomstændigheder ”omfatter forudsætningerne for selskabets løfte”.¹⁴ Farearter kan frit begrænses, da de anses for en objektiv begrænsning, mens begrænsningen af dækningen af fareomstændigheder er omfattet af de præceptive regler om sikkerhedsforholdsregler i FAL § 51. Dette kan endvidere omformuleres til en sondring mellem selskabets løfte og selskabets forudsætninger for dette løfte.¹⁵ Disse begreber synes anvendelige på konkrete forsikringsvilkår, fx en bestemmelse om installation og aktivering af startspærre. Spørgsmålet er dog, om det er klart for forsikringstageren, at vilkåret subsummeres forskelligt. I lyset af parternes styrkeforhold og lovens karakter som forbrugerbeskyttelseslov, synes det indlysende at fortolke uklare bestemmelser til sikredes fordel: ”Generelt bør der stilles større krav til klarheden af vilkår, hvor koncipisten, dvs. selskabet, formulerer sig ud af forsikringsaftalelovens præceptive regler, end hvor det samme sker ved de fravigelige regler...”.¹⁶ Styrkeforholdet bør derfor inddrages som en faktor i afgrænsningen.

Endelig argumenterer Hans Jacob Bull for, at hvis sikredes forhold udgør den overvejende risikofaktor i bestemmelsen, vil det tale for, at vilkåret skal opfattes som en sikkerhedsforholdsregel.¹⁷ Vil forsikringsbegivenheden derimod mest sandsynligt være

¹⁴ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 307

¹⁵ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 307

¹⁶ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 321

¹⁷ Hans Jacob Bull, Forsikringsrett, s. 406

forårsaget af forhold, som ikke kan henføres til sikrede, bør klausulen anses som en objektiv ansvarsfraskrivelse.¹⁸

Vedligeholdelsesklausuler

Vilkår om vedligeholdelse er typisk forekommende i bygge- og ejerskifte- og autoforsikringer.

Der er i rets- og ankenævnspraksis enighed om, at vilkår om, at forsikringen ikke dækker ”skade som følge af mangelfuld vedligeholdelse” eller lignende, udgør en sikkerhedsforholdsregel, jf. bl.a. U 1985.278. Det fremgår direkte af nævnets udtalelse i AKF 56.682: ”Denne bestemmelse (red. om manglende vedligeholdelse) er efter nævnets opfattelse at anse for en sikkerhedsforskrift, jf. FAL § 51...”.

Litteraturen er enig i denne betragtning.¹⁹ Jønsson eksemplificerer, hvordan kravet om uagtsomhed kommer til sikredes fordel: ”hvis en svampeskade anmeldes lige efter et ejerskifte, vil den ikke kunne skyldes en manglende vedligeholdelse fra køberens side. Den manglende vedligeholdelse kan i dette tilfælde ikke bebrejdes forsikringstageren.”²⁰

Dette kan næppe bestrides og stemmer overens med, at vilkår, der tager sigte på at adfærdsregulere, må fortolkes som en sikkerhedsforholdsregel, jf. U 2002.2706 V.

I autoforsikringer eksisterer der en række klausuler, hvor sikrede pålægges en vedligeholdelsespligt. Problematikken synes at centrere sig om vilkåret om, at forsikringen ikke omfatter skade som følge af ”kørsel uden olie og vand”. Sker dette i forbindelse med et forudgående uheld, anses forholdet i praksis at være omfattet af reglen i FAL § 52 om sikredes afværge- og tabsbegrænsningspligt, jf. AKF 60.240: ”Bestemmelsen om, at forsikringen ikke dækker kørsel uden olie og vand, skal efter nævnets praksis – når motorskaden som her sker i forbindelse med et sammenstød ... - fortolkes i overensstemmelse med § 52...”. Hvor der ikke er tale om et forudgående uheld, eller hvor der ikke er kausalitet mellem det forudgående uheld og skaden, der opstår som følge af kørsel uden vand eller olie, synes retspraksis at fortolke vilkåret som en sikkerhedsforholdsregel, jf. AKF 61.586:

¹⁸ Hans Jacob Bull, Forsikringsrett, s. 407

¹⁹ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 393 og Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 309

²⁰ Henning Jønsson, Husejerforsikring og ejerskifteforsikring – en kommentar, s. 59

”...skade som følge af kørsel uden vand og olie ikke er dækket, skal fortolkes i overensstemmelse med FAL § 51.” Dette følger ligeledes af AKF 74.123.

Jønsson fastslår, at ”bestemmelsen i en autokaskopolice om, at forsikringen ikke omfatter skade som følge af kørsel uden olie og vand, skal fortolkes *objektivt* (min kursivering), hvis sikrede undlader at sørge for, disse væsker findes i den foreskrevne form og mængde i køretøjet. Men dette er ikke tilfældet, hvis den manglende olie eller vand skyldes et umiddelbart foregående uheld...”.²¹ Dette er modstridende med gældende ankenævnspraksis, der fortolker bestemmelsen som en sikkerhedsforholdsregel.

For så vidt angår tilfælde, hvor der ikke har været et forudgående uheld, må spørgsmålet være, om der i vilkåret kan indfortolkes et adfærdsregulerende element, jf. U 2002.2706 V. Hensigten er at imødegå den skade, der sker, hvis føreren ikke sørger for, at der er tilstrækkelig vand og olie på bilen. Derved forekommer sikredes forhold at være den overvejende risikofaktor for skaden. Jønsson synes i lyset af dette at føre en forsikringsselskabsvenlig fortolkning af vilkåret, hvilket er bekymrende henset til, at der er tale om en forbrugerbeskyttelseslov. Fokus synes i højere grad at lægges på formuleringen af vilkåret end formålet hermed, som er det Landsretten i U 2002.2706 V lægger vægt på. På baggrund af rets- og ankenævnspraksis findes det således mest rigtigt at anse vilkåret som en sikkerhedsforholdsregel. Rubriceringen forekommer imidlertid af ringe betydning i praksis. Bevisbyrden for at vilkåret objektivt er overtrådt, må bæres af forsikringsselskabet, uagtet om det anses for at være objektiv dækningsundtagelse eller en sikkerhedsforholdsregel.²² Er det overtrådt, må der være en klar formodning for, at det er sket ved sikredes forsømmelse. Besvarelsen af, om bestemmelsen også skal anses for en sikkerhedsforholdsregel, når vand og olie mangler som følge af et forudgående uheld, eller om det snarere skal subsumeres under FAL § 52 om redningsforanstaltninger, falder uden for rammerne af denne fremstilling.

Tyveriklausuler

Tyveriklausuler dækker over et ganske bredt område. I denne kategori findes det relevant at omtale vilkår om indbrudstyveri, installation og aktivering af startspærre og aflåsning med godkendt cykellås.

²¹ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 395

²² Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 308

Typisk vil en bestemmelse om indbrudstyveri have følgende ordlyd: ”tyveri dækkes ved indbrud i forsvarligt aflåst bygning”. I U 1986.125 H (og U 1986.129 H), havde selskabet en tilsvarende bestemmelse i forsikringsvilkårene. Selskabet afviste dækning med henvisning til, at der ikke var tegn på indbrud. Af Højesterets udtalelse fremgår imidlertid, at sikrede pålægges bevisbyrden for, at den ansvarsbærende bestemmelse om indbrudstyveri er indtruffet, mens selskabet har bevisbyrden for, at overtrædelsen af vilkåret er sket ved forsømmelse. Det følger således af bevisbyrdefordelingen, at bestemmelsen opfattes som en sikkerhedsforholdsregel. Ankenævnspraksis tilslutter sig denne fortolkning, jf. bl.a. AKF 87.541 og AKF 84.947.

I litteraturen er der også enighed om, at dette vilkår udgør en sikkerhedsforholdsregel. Ivan Sørensen beskriver bestemmelsen som en skjult handlingsklausul, idet den er bestående af en ansvarsbærende bestemmelse og et pålæg til den sikrede om forsvarlig aflåsning.²³ Jønsson fastslår ligeledes – med henvisning til bl.a. U 1986.125 H – at betingelsen om forsvarlig aflåsning er en sikkerhedsforholdsregel, som indtil 1986 ansås for en objektiv dækningsbetingelse.²⁴

På baggrund af retspraksis og litteraturen fremgår det ganske klart, at bestemmelsen må opfattes som en sikkerhedsforholdsregel. Dette må følge af, at bestemmelsen tager sigte på at regulere sikredes adfærd. Hvis bestemmelsen opdeles i en objektiv dækningsbetingelse om indbrud og en sikkerhedsforholdsregel om forsvarlig aflåsning, vil det betyde, at dækning konsekvent bortfalder, hvis der ikke er aflåst, idet der så ikke vil være tale om indbrud – uanset om sikrede kan bebrejdes. Således vil selskabet kunne være uden ansvar, hvor forsikringsbegivenheden ikke skyldes sikredes forsømmelse, fordi den objektive dækningsbetingelse om indbrudstyveri ikke er opfyldt, mens reglerne om sikkerhedsforholdsregler finder anvendelse, hvor sikrede har udvist forsømmelse i forbindelse med den forsvarlige aflåsning. Hele bestemmelsen bør derfor fortolkes som en sikkerhedsforholdsregel for at undgå situationer, hvor hensigten næppe har været at afskære sikrede fra dækning.

Vilkår om installation og aktivering af startspærre synes at være genstand for et kontroversielt område i retspraksis i forhold til afgrænsningen mellem objektive ansvarsfraskrivelser og

²³ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 319

²⁴ Henning Jønsson og Jørgen Gawinetski, Familieforsikring, s. 136

sikkerhedsforholdsregler. I AKF 48.000 (1998) tolkes et vilkår om, at ”det er en betingelse for dækning af tyveri og skade som følge af tyveri, at bilen enten har en fabriksmonteret startspærre eller en startspærre, der sikrer mindst 3 systemer i motoren” som en objektiv dækningsbetingelse, og vilkåret om ”at startspærren var tilsluttet, da tyveriet skete, og at nøglen ikke var opbevaret i bilen” som en sikkerhedsforholdsregel. I FED 1999.1932 behandlede retten bestemmelsen efter reglerne om sikkerhedsforholdsregler – formentlig fordi det ubestridt blev gjort gældende af selskabet. Efterfølgende er begge led i bestemmelsen blevet anset som objektive dækningsbetingelser i AKF 53.703 (2001), hvor ”kravet om aktiveret startspærre ikke reelt kan anses for opfyldt”. Generelt er der i ankenævnspraksis dog enighed om, at vilkåret skal fortolkes i overensstemmelse med opdelingen i AKF 48.000, jf. bl.a. AKF 71.964, som henviser til U 2002.2706 V, hvor 2. del af bestemmelsen ligeledes anses for at være en sikkerhedsforholdsregel.

I retslitteraturen opfattes 1. del af bestemmelsen vedrørende installation af startspærre som en objektiv dækningsbetingelse. Sørensen argumenterer for, at dette giver mening ud fra en bevisbyrdebetraktning, da det synes ”vanskeligt for selskaberne at bevise, at startspærre ikke er monteret”, mens den ”ikke er urimelig tung for de forsikrede, som blot kan gemme dokumentation”.²⁵ Jønsson er af samme opfattelse og mener kun, at bestemmelsen i tidligere sager er behandlet udelukkende efter reglerne om sikkerhedsforholdsregler, hvis enten selskabet eller sikrede har gjort det gældende, bl.a. med henvisning til U 2002.2706 V.²⁶ Der er efter min opfattelse vel snarere tale om, at Landsretten i U 2002.2706 V alene omtaler den del af vilkåret, der påkræver, at startspærren skal være aktiveret på gerningstidspunktet, som en sikkerhedsforholdsregel: ”... findes denne bestemmelses 2. led angående aktivering af startspærren, der har til formål at modvirke tyveri af bilen, at måtte fortolkes som en sikkerhedsforskrift, jf. FAL § 51”. U 2002.2706 V kan derfor næppe med sikkerhed – som Jønsson fremfører den – betragtes som en tilsidesættelse af ankenævnspraksis, hvor bestemmelsens 1. led generelt karakteriseres som en objektiv dækningsbetingelse, da Landsretten konkret undlader at kommentere den del af bestemmelsen.

For så vidt angår rubriceringen af bestemmelsens 1. led, er der således ganske bred enighed i litteraturen og praksis om, at denne må fortolkes som en objektiv dækningsbetingelse. Vilkåret retter sig i sagens natur mod tredjemand, når der er krav om fabriksmonteret

²⁵ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 308

²⁶ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 395-396

startspærre. Stiller bestemmelsen – som i AKF 48.000 – alternativt krav om ”en startspærre, der sikrer mindst 3 systemer i motoren”, er det stadig min opfattelse, at der er tale om en begivenhed, som normalt udføres af fagfolk. Montering sker således på sikredes opfordring, men en fejl ved startspærren vil kunne tilskrives tredjemand. Det er svært at fastslå, om tredjemands eller sikredes forhold udgør den overvejende risikofaktor for tyveriet – vil der oftest være tale om manglende startspærre eller mangelfuld startspærre? Uanset hvordan dette må besvares, er der tale om, at selskabet fralægger sig ansvaret for noget, som sikrede er nærmest til at kontrollere. Ivan Sørensens bevisbyrdeargument bør næppe i sig selv medføre, at der er tale om en objektiv dækningsbetingelse. I praksis vil bevisbyrden herfor ganske naturligt pålægges sikrede under alle omstændigheder, jf. FED 1999.1932: ”Efter bevisbyrden finder retten ikke grundlag for at tilsidesætte sagsøgers og Jack von Mehrens forklaring om, at der i bilen var installeret alarm med startspærre, der sikrede mindst 3 systemer...”.

Sikrede vil føle stor uretfærdighed, hvor bestemmelsen fortolkes som indeholdende både en objektiv dækningsbetingelse og en sikkerhedsforholdsregel, idet selskabet ikke har pligt til at oplyse sikrede, at 1. led udgør en objektiv dækningsbetingelse, og hvad konsekvensen af dette vil være. Bestod der en sådan oplysnings- eller fremhævelsespligt, og tog sikrede i forlængelse heraf ikke initiativ til at opfylde et vilkår om installation af startspærre, synes der imidlertid ikke længere at være grundlag for at tage hensyn til sikrede ved at anse vilkåret for en sikkerhedsforholdsregel. Problemet er imidlertid, at selskaberne i høj grad selv er i tvivl om fortolkningen af vilkåret. I AKF 48.000 anfører selskabet: ”Vort krav er at betragte som en sikkerhedsforholdsregel, jf. FAL § 51...”. På trods af dette kommer nævnet frem til, at der er tale om en objektiv dækningsbetingelse: ”dette gælder, uanset at selskabet – upræcist – indleder beskrivelsen af såvel ... som ... og ... må anses for sikkerhedsforskrifter...”. Det er selskabet, der konciperer vilkåret, og denne magtposition må nødvendigvis medføre, at der stilles krav til klarheden af vilkåret. Er afgrænsningen i forhold til objektive ansvarsfraskrivelser tvivlsom, må det fortolkes i forsikringstagerens favør. Dette følger af de almindelige aftaleretlige regler og FAL § 3, hvorefter der er krav om ”udtrykkelig” fravigelse. I lyset af dette bør vilkåret fortolkes som en sikkerhedsforholdsregel.

Der er i litteraturen enighed om, at bestemmelsens 2. led bør fortolkes som en sikkerhedsforholdsregel.²⁷ Dette stemmer overens med ankenævns- og retspraksis. Det

²⁷ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 395 og Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 313-314

fremgår således af Landsrettens begrundelse i U 2002.2706 V, at ”en startspærre har til formål at hindre, at bilen startes uden brug af rette nøgle. Forsikringsbetingelsernes vilkår om, at startspærren skal være aktiveret på gerningstidspunktet, er et vilkår for at opnå erstatning for tyveri. Vilkåret er derfor reelt et vilkår, der med henblik på at imødegå den typiske tyveririsiko, tager sigte på at regulere førerens adfærd, når køretøjet forlades. Et sådant adfærdsregulerende vilkår må som udgangspunkt antages at være en sikkerhedsforskrift, jf. FAL § 51.” Der hersker således ingen tvivl om, at denne del af bestemmelsen skal opfattes som en sikkerhedsforholdsregel.

Typisk vil en bestemmelse vedrørende tyveri af cykler være formuleret således, at ”cykler, der ikke er aflåst med en lås, der er godkendt af Dansk Varefakta Nævn, erstattes ikke.” (AKF 28.993)

Der er i nyere ankenævnspraksis enighed om at fortolke denne bestemmelse som en objektiv dækningsbetingelse, jf. AKF 28.993, AKF 77.120 og AKF 40.385. Dette fremgår klart af nævnets udtalelse i AKF 40.385: ”Efter *nævnets praksis* (min kursivering) skal kravet om, at cyklen er aflåst med godkendt lås, anses som et objektivt dækningskriterium...”. I AKF 54.640 sår nævnet imidlertid en anelse tvivl herom: ”selv om bestemmelsen (”cykler skal være forsvarligt aflåst”, min tilføjelse) anses for at være en sikkerhedsforskrift, ville tyveriet efter nævnets opfattelse heller ikke være dækningsberettigede”. Om dette skal tolkes i retning af, at nævnet vil lade bestemmelsen få virkning som en sikkerhedsforholdsregel, hvis bestemmelsen som objektiv dækningsbetingelse medfører et urimeligt resultat for sikrede, forekommer spekulativt.

I litteraturen hersker der uenighed om, hvordan bestemmelsen skal fortolkes. Jønsson mener, at dette skal anses for en objektiv dækningsbetingelse. Dette begrundes han med, at vilkår om tyveri af cykler er opbygget anderledes, idet forsikringen som udgangspunkt ikke omfatter cykler, men at disse kan være omfattet af forsikringen, hvis man sørger for forsvarlig aflåsning med godkendt lås.²⁸ Ivan Sørensen taler på baggrund af (tidligere) ankenævnspraksis for en opdeling af bestemmelsen, således at vilkåret om at cyklen er forsynet med en lås, der er godkendt af Dansk Varefakta Nævn, skal opfattes som en objektiv dækningsbetingelse, mens vilkåret om at cyklen skal være aflåst, fortolkes som en sikkerhedsforholdsregel.²⁹

²⁸ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 394

²⁹ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 315

Der er i hvert fald i ankenævnspraksis enighed om, at bestemmelsen skal opfattes som en objektiv dækningsbetingelse. Spørgsmålet er, om dette reelt medfører, at de præceptive regler om sikkerhedsforholdsregler omgås. Bestemmelsen kan principielt opdeles i to vilkår, som Ivan Sørensen gør, idet der dels stilles krav om aflåsning, dels om anvendelse af godkendt lås. Bestemmelsens 1. led vedrørende aflåsning deler efter min opfattelse klare lighedspunkter med vilkåret om aktivering af startspærre, idet begge tager sigte på at regulere sikredes adfærd, når cyklen/bilen forlades, således at risikoen for tyveri mindskes. Landsrettens begrundelse i U 2002.2706 V taler således klart for, at et vilkår om aflåsning af cykel også skal fortolkes som en sikkerhedsforholdsregel. I øvrigt kan fremhæves U 2006.3013 H, hvor retten fortolkede et vilkår, der bestemte, at et pengeskab skulle være aflåst, som en sikkerhedsforholdsregel. At der er tale om aflåsning af en cykel giver ikke anledning til at fravige den meget klare praksis, der foreligger om aflåsning. Det er yderst kritisabelt at nå til modsatte resultat.

Bestemmelsens 2. led fordrer, ligesom et vilkår om fabriksmonteret startspærre, større eftertænkning. Ganske vist synes det praktisk, at bevisbyrden for at der er anvendt en godkendt lås, påhviler sikrede. Sikrede kan jo blot gemme kvitteringen herfor. Henset til selskabets magtposition bør vilkåret imidlertid ikke få virkning som objektiv dækningsbetingelse alene af denne årsag. Selskabet fraskriver sig ansvaret for et forhold, som sikrede er den nærmeste til at kontrollere. Det synes at savne forbrugerbeskyttelsesmæssig mening, at dækning skal bortfalde, hvor sikrede benytter sig af en bedre lås end en af dem, der fremgår som godkendt i vilkårene, eller at sikrede får stjålet sin (ulåste) cykel fra sin låste lejlighed. Bestemmelsen bør derfor efter min opfattelse som helhed opfattes som en sikkerhedsforholdsregel.

Konstruktionsfejlsklausuler

En typisk bestemmelse i selskabernes betingelser lyder: "...den opståede skade må ikke kunne henføres helt eller delvis til det forsikredes mangelfulde vedligeholdelse...

fejlkonstruktion, fejlmontering... (min kursivering)³⁰ Betyder det, at fejlkonstruktion og fejlmontering, ligesom manglende vedligeholdelse, er sikkerhedsforholdsregler, eller skal de snarere fortolkes som objektive dækningsundtagelser? Antages det, at vilkårene udgør

³⁰ Topdanmarks Vilkår for Ejendomsforsikring, Juni 2011

objektive dækningsundtagelser, betyder det, at der ikke er dækning, selvom den sikrede ikke er ansvarlig for fejlen. Antages omvendt at vilkårene fortolkes som sikkerhedsforholdsregler, vil der være tale om dækning for mangelsansvar overfor sælger eller håndværkere, hvilket heller ikke forekommer ideelt. Da afsnittets genstand er vilkårenes subsumtion, vil en nærmere definition af fejlkonstruktion hhv. montering og disses afgrænsning over for hinanden ikke foretages.

I ankenævnspraksis er der enighed om, at en bestemmelse om konstruktionsfejl skal opfattes som en objektiv dækningsundtagelse, jf. bl.a. AKF 44.667 og AKF 52.346. I AKF 52.346 gjorde klageren gældende, at ”det stemmer bedst overens med den moderne forsikrings formål at anse denne betingelse som en sikkerhedsforskrift, da det er forbundet med stor utryghed, at skjulte mangler... ikke skulle være dækket af forsikringen”. Hertil udtalte nævnet: ”I overensstemmelse med nævnets praksis må dækningsforbeholdet for fejlkonstruktion anses som en del af den objektive dækningsbeskrivelse.” Nævnet undgår således at begive sig ud i nærmere overvejelser om afgrænsningen over for sikkerhedsforholdsregler.

Ivan Sørensen fortolker også vilkåret som en objektiv undtagelsesbestemmelse. Til støtte herfor nævner han, at ”vilkåret bør kunne anvendes, selv om konstruktionsfejlen ikke kan tilregnes den sikrede... idet forsikringen ellers vil kunne komme til at omfatte erhvervsansvar og mangelsansvar.”³¹ Henning Jønsson argumenterer ligeledes for, at et vilkår om konstruktionsfejl er en objektiv dækningsundtagelse, da fejlkonstruktion oftest er ukendt for forsikringstageren, hvorfor vilkåret som sikkerhedsforholdsregel ikke vil være overtrådt ved forsømmelse. Derimod er det ved en objektiv dækningsundtagelse afgørende, om der er kausalitet mellem fejlkonstruktionen og skaden.³² Preben Lyngsø anser – som den eneste – med udgangspunkt i AKF 21.945 bestemmelsen for at være en sikkerhedsforholdsregel (ligesom øvrige pro-sikkerhedsforskriftskendelser er den fjernet fra ankenævnets hjemmeside).³³

Som fremført i litteraturen er det ikke hensigtsmæssigt, at forsikringen skal dække mangels- og erhvervsansvar, eller at sikrede i alle tilfælde skal opnå dækning for konstruktionsfejl, da han (stort set) aldrig vil overtræde vilkåret ved forsømmelse. En konstruktionsfejl vil

³¹ Ivan Sørensen, *Forsikringsret*, s. 309

³² Henning Jønsson, *Husejerforsikring & Ejerskipteforsikring – En kommentar*, s. 82

³³ Preben Lyngsø, *Dansk forsikringsret*, s. 296

herudover være uafhængig af sikredes subjektive forhold, da den ikke udføres af sikrede selv, ”eller nogen, hvem det påhviler at påse forskriftens gennemførelse”, jf. FAL § 51.

Hvis forsikringstageren imidlertid selv påtager sig konstruktionsopgaven, synes vilkåret derimod at kunne henvende sig til dennes subjektive forhold. Litteraturen tildeler ikke problemstillingen særlig opmærksomhed, og der findes ikke praksis herom. Ivan Sørensen fastslår blot: ”Når det er den sikrede, der selv har forårsaget fejlkonstruktionen, bør den samme fortolkning følges, således at der ikke foretages en subsumption af vilkåret og hermed adfærden under FAL § 51.”³⁴ Efter min opfattelse er der to variabler i så henseende; sikredes kvalifikationsniveau og opgavens kompleksitet. I visse erhvervsforsikringer vil det formentlig være normalt, at sikrede selv påtager sig en konstruktionsopgave, men det vil næppe være tilfældet i forbrugerforsikring. Dette vil betyde, at bestemmelsen får virkning som både en objektiv dækningsundtagelse og en sikkerhedsforholdsregel. Relevant for hvilke regler forholdet skal behandles efter, vil herefter være forsikringstypen og opgaven. Både litteraturen og praksis opfatter imidlertid konstruktionsfejl som en objektiv dækningsundtagelse, uanset om sikrede selv har forårsaget fejlkonstruktionen – der gives ikke anledning til at tro, at dette vil ændre sig.

Dette leder naturligt hen til spørgsmålet om, hvordan et vilkår om monteringsfejl skal fortolkes. Monteringsopgaver må i højere grad (end konstruktionsopgaver) antages at blive påtaget af forsikringstageren selv, hvorfor disse alt andet lige besidder potentialet til at volde større problemer i afgrænsningen over for sikkerhedsforholdsregler. Den juridiske litteratur giver intet svar på denne problematik. Ankenævnspraksis har i få kendelser uden nærmere overvejelse behandlet monteringsfejl efter reglerne om objektive dækningsundtagelser. Dette var tilfældet i AKF 87.968, hvor en jukeboks kortsluttede, kort efter den blev monteret, fordi forsikringstageren havde trukket strømmen via nogle sikringer. Nævnet mente, at denne skade skete i forbindelse med fejlmontering, hvorfor der kunne gives afslag på dækning.

Fejlmontering blev ligeledes anset for en objektiv dækningsundtagelse i AKF 56.471, hvor sikrede monterede vaskemaskine og fax-telefon til stikkontakter, som var beregnet til el-radiator: ”Bestemmelsen (red. forsikringen dækker ikke skade som følge af: fejlmontering) opfattes i forsikringsretlig henseende som en objektiv dækningsundtagelse...”.

³⁴ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 309

Ankenævnsspraksis opfatter altså bestemmelsen som en objektiv dækningsundtagelse, og der er intet, der antyder, at dette vil ændre sig, selvom der i høj grad kan være tvivl om, hvorvidt der i kendelserne er tale om opgaver, som normalt udføres af en tredjemand. Nok kan det være svært at forholde sig sondrende i denne henseende, fordi grænsen mellem den professionelle og enkle monteringsopgave kan være uklar, men selskabet har ikke efter dansk ret pligt til at omformulere bestemmelsen til en sikkerhedsforholdsregel. Selskabet vil således kun lide den skæbne, at bestemmelsen bliver ugyldig, hvis den anses for ubestemt, hvilket næppe vil være tilfældet, sml. vedligeholdelsesklausuler. Jeg ser derfor intet til hinder for, at en bestemmelse om monteringsfejl bør kunne anses for en sikkerhedsforholdsregel, når der er tale om monteringsopgaver, der normalt udføres af sikrede.

Frostskadeklausuler

I en frostskadebestemmelse vil være oplistet en række skader, som forsikringen dækker og skader, som ikke dækkes. Dette afsnit vil konkret tage udgangspunkt i afgrænsningen af en af de skader, som forsikringen ikke dækker: ”frostsprængning i utilstrækkeligt opvarmede lokaler, medmindre skaden skyldes en i forhold til sikrede tilfældigt svigtende varmeforsyning.” (AKF 48.090).

Der er ikke i praksis tvivl om, at dette vilkår udgør en sikkerhedsforholdsregel, jf. bl.a. AKF 48.090 og AKF 86.142. På trods af vilkårets rubricering som sikkerhedsforholdsregel behandles det i ankenævnsspraksis i en vis udstrækning som en objektiv dækningsundtagelse. I AKF 55.050 (2001) eksisterede der en klar formodning for forsømmelse, hvor lokalet ikke havde været tilstrækkeligt opvarmet. I kendelsen var det således op til klageren at bevise, at der ikke forelå forsømmelse, selvom udgangspunktet er en ligefrem bevisbyrde. I AKF 82.447 (2012) gik nævnet skridtet videre, idet forsikringstageren blev pålagt at bevise, at sikkerhedsforholdsreglen objektivt set ikke var overtrådt, dvs. at frostsprængningen var sket i et opvarmet hus. I andre kendelser foretages imidlertid en korrekt bevisbyrdefordeling, jf. AKF 82.458 (2012).

Den juridiske litteratur udtrykker heller ikke tvivl om, at bestemmelsen skal fortolkes som en sikkerhedsforholdsregel. Jønsson mener, at dette følger af, at hvis rørene er placeret et sted, der ikke ifølge forsikringsvilkårene kan betegnes som et lokale, og disse i øvrigt er i

overensstemmelse med forskrifterne i bygningsreglementet, er forskriften ikke overtrådt.³⁵

Sørensen anser også 1. del af bestemmelsen som en sikkerhedsforholdsregel, mens 2. del udgør en objektiv afgrænsning af selskabets ansvar, således at selskabet i alle tilfælde vil være ansvarlige for skader, der følger af ”tilfældigt svigtende varmforsyning”.³⁶

Det påhviler sikrede at sørge for, at lokaler er tilstrækkeligt opvarmede, hvorfor vilkåret tager sigte på at regulere sikredes adfærd – en adfærd, der udgør den overvejende risikofaktor i vilkåret. Selvom vilkåret må anses for en sikkerhedsforholdsregel, synes forsikringstageren i retspraksis at måtte tåle en vis retsusikkerhed i forhold til at nyde den fulde forbrugerbeskyttelsesmæssige virkning deraf. Da det er en sikkerhedsforholdsregel, er det selskabet, der skal bevise, at sikkerhedsforholdsreglen er overtrådt, og at dette er sket ved forsømmelse. Det er oplagt, at der må være tale om utilstrækkelig opvarmning, hvis det kan udelukkes, at der er tale om en tilfældigt svigtende varmforsyning, men det bør ikke være givet, at dette er sket ved sikredes forsømmelse. Selvom opvarmningen er utilstrækkelig, kan den stadig ligge inden for, hvad der accepteres som normalt, således at sikrede ikke har handlet uagtsomt. Vilkåret skal altså ikke blot rubriceres som en sikkerhedsforholdsregel, men også behandles derefter.

I enkelte tilfælde er vilkåret tilknyttet en bestemmelse om undtagelse for ”Vandskade som følge af frostskade i ejendomme, der ikke er i normal brug” (AKF 81.939). Nævnet fandt, at ”ejendommen i en længere periode forud for vandskaden... havde stået ubeboet, og at det rum, hvori frostsprængningen skete, var uopvarmet. Allerede derfor kan nævnet ikke kritisere, at selskabet har afvist at yde forsikringsdækning som sket.” Vilkåret om dækningsundtagelse for frostskade i ”ubeboede” ejendomme får dermed virkning som en objektiv dækningsundtagelse. Spørgsmålet er imidlertid, om sikredes forhold ikke stadig udgør den overvejende risikofaktor for frostskade, når ejendommen er ubeboet. Utilstrækkelig opvarmning – som utvivlsomt påhviler sikrede – vil vel være den mest sandsynlige årsag til frostskade, selvom ejendommen er ubeboet.

³⁵ Henning Jønsson, Husejerforsikring og Ejerskifteforsikring – en kommentar, s. 88

³⁶ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 318

Virkninger af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregel

Indledning

I naturlig forlængelse af ovenstående afsnit vedrørende grænsedragningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser bliver næste skridt at undersøge de præceptive virkninger, som overtrædelse af sikkerhedsforholdsregler medfører. Er det slået fast, at en sikkerhedsforholdsregel objektivt set er overtrådt, følger det af FAL § 51, at sikrede skal have ”gjort sig skyldig i forsømmelse”, og at denne kun har krav mod selskabet, ”når og for så vidt det må anses godtgjort, at forsikringsbegivenhedens indtræden eller omfang ikke skyldes overtrædelse af disse forskrifter”. Nedenfor fastlægges derfor, hvad der nærmere forstås ved kravene om forsømmelse og kausalitet, og hvem der bærer bevisbyrden for hvad. Udvalget mener ikke, at der i praksis har vist sig et behov for at ændre FAL § 51, idet den er ”udtryk for en rimelig og passende balance mellem hensynet til, at forsikrings-selskabet kan stille krav om overholdelse af bestemte forholdsregler for at mindske risikoen for, at der sker skader, og hensynet til, at sikrede ikke ved enhver tilsidesættelse af en sikkerhedsforholdsregel mister retten til erstatning”.³⁷

Objektiv overtrædelse af sikkerhedsforholdsregel

Kravet om at sikkerhedsforholdsreglen skal være overtrådt, giver ikke anledning til store problemer i praksis. Det vil i nogle tilfælde være nødvendigt at underkaste en sikkerhedsforholdsregel en nærmere fortolkning, hvis den er upræcis eller uklar, fx at der ikke sker dækning ved ”frostsprængning af rør eller installationer i utilstrækkeligt opvarmede lokaler, medmindre skaden skyldes tilfældigt svigtende varmforsyning”. Sikrede pålægges ganske vist at holde lokaler tilstrækkeligt opvarmede, men det giver ikke nogen nærmere vejledning om, hvornår et lokale er tilstrækkeligt opvarmet. Her har ankenævnspraksis i nogle tilfælde valgt at ”skubbe problemet” til uagtsomhedsvurderingen (eller valgt helt at se bort herfra), idet nævnet tilsyneladende godtager, at der sluttes modsætningsvis, jf. AKF 55.050: ”allerede fordi der ikke har været tale om et tilfældigt svigt i varmforsyningen skal vi fastholde, at der ikke er tale om en dækningsberettiget skade”. Det kan blive et problem for sikrede, fordi en sikkerhedsforholdsregel der er objektivt overtrådt, i mange tilfælde også vil

³⁷ Betænkning nr. 1423 om forsikringsaftaleloven, s. 43

være overtrådt ved en uagtsomhed.³⁸ I andre tilfælde har nævnet underkastet sikkerhedsforholdsreglen en konkret fortolkning, jf. AKF 78.246: ”efter nævnets opfattelse har selskabet ikke løftet denne bevisbyrde, idet der ikke er nærmere oplysninger om radiatorernes kapacitet” (disse var tændt på 5 graders varme). For at sikrede kan forudsige sin retsstilling, kunne det være praktisk, hvis nævnet opererede med en fast norm og sondrede klart mellem den objektive overtrædelse og uagtsomhedsvurderingen.

Omvendt kan man spørge, om en klar sikkerhedsforholdsregel altid skal anses for overtrådt, fx et vilkår om forsvarlig aflåsning. Ankenævnspraksis anser dette vilkår for overtrådt i alle tilfælde, hvor der ikke er forsvarligt aflåst, selvom sikrede ikke har handlet uagtsomt, jf. AKF 77.029 og AKF 51.694, hvor sikrede sov med åbent vindue. Alternativt kunne vilkåret underkastes en konkret fortolkning med udgangspunkt i sagens omstændigheder i stedet for at tages på ordet. Da der imidlertid er en hårfin grænse mellem den hændelige og uagtsomme adfærd, må det i disse tilfælde give mening at tage udgangspunkt i vilkårets ordlyd. Omvendt, forårsager en storm skade på en bygning, der medfører, at et træ vælter ind i bygningen, således den ikke længere er forsvarligt aflåst, kan man givetvis undre sig over hensigtsmæssigheden i, at dette skal medføre overtrædelse af sikkerhedsforholdsreglen, når der åbenlyst er tale om en hændelig skade.

Forsætlig eller uagtsom overtrædelse

Har sikrede overtrådt sikkerhedsforholdsreglen, skal han forudsætningsvis have handlet forsætligt eller uagtsomt, hvis overtrædelsen skal medføre bortfald af dækning.³⁹ Begreberne forsæt og simpel og grov uagtsomhed er fastlagt på baggrund af retsvidenskaben og retspraksis, men er ikke identiske i forsikrings- og erstatningsretten, da hensynene er forskellige.⁴⁰ I erstatningsretten vurderes, om skadevolder skal genoprette skadelidtes tab, mens forsikringsretten tager udgangspunkt i, om forsikringsselskabet, der har overtaget en risiko mod vederlag, skal have fordel af sikredes handlemåde. De forskellige hensyn bevirker, at forsikringsretten har en mildere bedømmelse af simpel uagtsomhed end erstatningsretten, således at der ofte kan foreligge simpel uagtsomhed i erstatningsretlig henseende uden at dette

³⁸ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 397

³⁹ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 397

⁴⁰ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 289-290

er tilfældet i forsikringsretlig henseende.⁴¹ Ved uagtsomhedsbedømmelsen lægges vægt på, om handlingen ”afviger fra et anerkendt handlemønster, som dette er fastsat i lov eller med hjemmel i lov, har fundet udtryk i retspraksis eller præciseret i sædvane.”⁴² Herudover sondres i den forsikringsretlige teori, ligesom i strafferetten, mellem forsætsgraderne direkte forsæt, sandsynlighedsforsæt og *dolus eventualis*.⁴³ Da den simple uagtsomhed er tilstrækkelig, synes alene sondringen mellem hændelige skader og simpel uagtsomhed relevant.

På baggrund af ankenævnspraksis kan udledes en række momenter, der indgår i uagtsomhedsbedømmelsen af sikrede. Først og fremmest indgår risikoen for forsikringsbegivenheden som et væsentligt moment i vurderingen. Dette følger bl.a. af AKF 88.460: ”...hvor der er fri adgang og jævnlige kommer kunder” og AKF 86.597: ”portenes placering midt i byen”.

I flere domme lægges endvidere vægt på sikredes mulighed for at afværge forsikringsbegivenheden. Dette ses fx i AKF 86.597, hvor nævnet anmærker, at ”yderdøre bør være aflåst om natten, og dette må efter nævnets opfattelse også gælde, *selv om klagerne boede i en lejlighed på 1. sal og sov i lejligheden på tyveritidspunktet* (min kursivering).” Herudover kan sikredes kundskab om risikoen for en forsikringsbegivenheds indtræden indgå som et moment. Dette fremgår bl.a. af AKF 82.458, hvor sikrede tidligere havde haft flere frostsprængninger i ejendommen: ”Efter sin gennemgang af sagen – *herunder oplysningerne om klagerens tidligere skadesforløb* (min kursivering) – finder nævnet på det foreliggende grundlag ikke at kunne kritisere, at selskabet har afvist at yde forsikringsdækning...”

Endelig vil undskyldende eller nødretslignende omstændigheder indgå som et moment i uagtsomhedsvurderingen. Dette ses bl.a. i AKF 41.133, hvor sikrede fik et epileptisk anfald på vej ud af døren, og AKF 42.671, hvor sikrede forlod huset ulåst, fordi naboen råbte om hjælp. Endelig kan AKF 88.926 fremhæves: ”... den cirka 90 årige høre- og synshæmmede... var medicineret med morfin og sengeliggende på grund af et sammenfald i ryggen.” I samtlige kendelser medførte de undskyldende omstændigheder, at overtrædelsen af sikkerhedsforholdsreglen ikke kunne tilregnes sikrede som uagtsom.

Det er svært at give noget endegyldigt svar på, hvor grænsen mellem den hændelige og simple uagtsomme adfærd går. Det vil være en konkret vurdering – ideelt set ved inddragelse

⁴¹ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 331

⁴² Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 312

⁴³ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 290

af ovenstående momenter. Særligt om indbrudstyveri bør nævnes, at sikrede som klar hovedregel har overtrådt sikkerhedsforholdsreglen om forsvarlig aflåsning ved uagtsomhed – også selvom sikrede er hjemme, når tyveriet sker, jf. AKF 44.880, AKF 45.340 og AKF 56.446. Kun hvor sikrede sover med åbent vindue i soveværelset, jf. AKF 77.029 og AKF 51.694, er der enighed om, at sikrede ikke har handlet uagtsomt – i øvrige tilfælde vil det afhænge af de konkrete omstændigheder.

Udgangspunktet synes imidlertid at være, at der er en formodning for uagtsomhed, når sikkerhedsforholdsreglen er overtrådt, fx AKF 44.880: ”Da nævnet herefter finder, at huset under de givne omstændigheder ikke kan anses for at have været forsvarligt aflåst, *bestemmes at klagen ikke kan tages til følge* (min omskrivelse).” Dermed er det ofte set, at der ikke foretages nogen uagtsomhedsvurdering. Det er vel en disciplin i sig selv at finde en kendelse, hvor en sikkerhedsforholdsregel om frostsprængning er overtrådt, uden at det er sket ved forsømmelse. Dette forekommer meget uheldigt - om end symptomatisk for ankenævnets ringe evne til at sondre mellem den bevisvurdering der er knyttet til den objektive overtrædelse af sikkerhedsforholdsreglen hhv. uagtsomhedsvurderingen.

”Uagtsomhedsvurderingen” er i reglen vel snarere en uagtsomhedskonstatering, jf. AKF 82.458: ”Da den utilstrækkelige opvarmning efter nævnets opfattelse må tilregnes klageren som en forsømmelse...”. AKF 55.050 og AKF 61.949 er eksempler på ekstreme tilfælde, hvor man fandt, at den objektive overtrædelse af en sikkerhedsforholdsregel vedrørende frostsprængning medførte præsumption for forsømmelse, således at sikrede skulle sandsynliggøre, at der ikke forelå forsømmelse. Ved frostsprængning får sikrede således principielt kun medhold, hvis sikkerhedsforholdsreglen ikke er objektivt overtrådt (det vil den som klar hovedregel være), eller der er tale om et rum, der ikke kan anses for at være et lokale i forsikringsbetingelsernes forstand, jf. AKF 67.151 og AKF 78.082.

Kausalitet

Udover uagtsom eller forsætlig overtrædelse af sikkerhedsforholdsreglen kræves endvidere kausalitet mellem sikkerhedsforholdsreglens overtrædelse og skadens indtræden. Har flere forskellige årsager samvirket om skaden, træffes afgørelsen efter anvendelsen af hovedårsagslæren.⁴⁴

⁴⁴ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 335

Spørgsmålet om kausalitet er især blevet tillagt opmærksomhed i forbindelse med overtrædelse af vilkår om, at overladelse af bil ikke må ske til person uden kørekort. I U 1964.440/2Ø fandtes det ikke godtgjort, at uagtsom overtrædelse af vilkåret ikke havde været årsag til skadens indtræden, hvor sikrede havde udlånt sin bil til tredjemand, som ikke havde kørekort. Modsat fandtes det i U 1953.849 Ø uden betydning for skadens indtræden, at føreren ikke havde førerbevis til erhvervsmæssig kørsel.

Herudover kan kausalitetsspørgsmålet få særlig relevans, hvor sikrede har overtrådt en sikkerhedsforholdsregel om forsvarlig aflåsning. Dette ses i AKF 51.800, hvor sikkerhedsforholdsreglen om forsvarlig aflåsning var overtrådt, da terrassedør og vindue var åbenstående. Der fandtes ikke at være udvist uagtsomhed i forbindelse med det åbne vindue, da familien befandt sig forskellige steder i huset, og det var højtsiddende. Da tyven imidlertid var kravlet ind gennem det åbne vindue, forelå der ikke kausalitet mellem den åbne terrassedør og tyveriet, hvorfor sikrede var berettiget til erstatning.

På baggrund af retspraksis kan udledes en ”alt eller intet”-regel, således at dækning bortfalder, hvor der er kausalitet, og består, hvor der ikke er.

Bevisregler

Selskabet har bevisbyrden for, at sikrede har overtrådt sikkerhedsforholdsreglen, såvel som at dette er sket ved dennes forsømmelse.⁴⁵ Jønsson anmærker i den forbindelse, at der ofte vil være formodning for, at sikrede har udvist uagtsomhed, hvis sikkerhedsforholdsreglen er objektivt overtrådt.⁴⁶ For så vidt angår kausalitet, er der i litteraturen enighed om, at denne påhviler sikrede: ”...medmindre den sikrede herefter kan godtgøre, at forsikringsbegivenheden eller dens omfang ikke skyldtes tilsidesættelsen af forskriften, jf. § 51, stk. 1”.⁴⁷ Der vil således efter § 51 være formodning for kausalitet, når sikkerhedsforholdsreglen er overtrådt. Dækning vil herefter bortfalde, i det omfang sikrede med sandsynlighedsovervægt godtgør, at forsikringsbegivenheden ville have indtrådt, selvom sikrede ikke havde overtrådt sikkerhedsforholdsreglen. Retspraksis understøtter denne bevisbyrdefordeling, jf. flertallet i U 1986.129 H: ”Det findes herefter tilstrækkeligt godtgjort (af selskabet, min tilføjelse), at lejligheden ikke var forsvarligt aflåset, da tyveriet blev begået.

⁴⁵ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 336-337

⁴⁶ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 397

⁴⁷ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 337

Da indstævnte ikke har gjort det antageligt, at dette forhold (den uforsvarlige aflåsning, min tilføjelse) har været uden betydning (for forsikringsbegivenheden, min tilføjelse)...”.

Over for sikkerhedsforholdsreglerne står de objektive ansvarsfraskrivelser. For så vidt angår objektive dækningsbetingelser, må sikrede bære bevisbyrden for, at betingelsen er opfyldt.⁴⁸

Er der tale om en objektiv dækningsundtagelse, antages selskabet derimod at bære bevisbyrden for realiseringen af begivenheden. Dette stemmer overens med ankenævnspraksis vedrørende konstruktionsfejl, jf. AKF 87.475: ”Nævnet finder, at selskabet efter de foreliggende oplysninger ikke har godtgjort, at hovedårsagen til skaden på den forsikrede bygning er fejlkonstruktion.”

Selskabets bevisbyrde for sikredes forsømmelse udgør således principielt forskellen på sikkerhedsforholdsregler og objektive dækningsundtagelser. På områder, hvor der antages at være formodning for uagtsomhed, synes de præceptive ”forbrugerbeskyttelsesregler” i § 51 således illusoriske.

Reklamationspligt

Selskabet har ikke i medfør af FAL § 51 pligt til at reklamere over for den sikrede, hvor selskabet vil påberåbe sig, at der er sket overtrædelse af en sikkerhedsforholdsregel. Betyder det, at selskabet blot kan forholde sig passivt, når det har kundskab om, at sikrede har overtrådt sikkerhedsforholdsreglen, eller foreligger der et stiltiende afkald?

Hvis selskabet får kundskab om, at sikrede har overtrådt sikkerhedsforholdsreglen i forbindelse med en forsikringsbegivenhed, må det give den sikrede meddelelse herom uden unødigt ophold, hvis det ikke skal medføre stiltiende afkald, dvs. *condictio indebiti*.⁴⁹ Dette følger af forventningsprincippet og analogien i FAL § 48. Det samme kan udledes af nævnets udtalelse i AKF 47.690: ”Nævnet bemærker, at der i FAL § 51 ikke er foreskrevet nogen reklamationspligt som ved urigtige oplysninger og fareforøgelse. Dette indebærer efter nævnets opfattelse ikke, at selskabet ikke er forpligtet til at meddele en forsikringstager sin stillingtagen i umiddelbar forlængelse af, at selskabet har set, at sikkerhedsforskriften er overtrådt.” I skrivelsen til sikrede, hvor selskabets meddeler afslag på erstatning, fremgår ikke hverken, at sikrede har overtrådt en sikkerhedsforholdsregel, eller at sikrede har mulighed for

⁴⁸ Ivan Sørensen, Forsikringsret, s. 308

⁴⁹ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 401

at få prøvet sagen ved Ankenævnet for Forsikring. Dette indgår ikke som momenter i rettens udtalelse: ”... finder nævnet, at det er for sent, at selskabet først 1 måned senere påberåber sig over for klageren, at overtrædelse... Nævnet lægger i den forbindelse også vægt på, at klageren, efter at selskabet har betalt for reparationen, ikke umiddelbart har grund til at forvente, at beløbet vil blive krævet tilbagebetalt.” Der tages således udgangspunkt i sikredes berettigede forventninger og hvor lang tid, der er gået fra kundskab om forsikringsbegivenhed til afvisning af dækning.

Har selskabet i anden sammenhæng fået kundskab om, at sikrede har overtrådt en sikkerhedsforholdsregel, medfører det ikke, at der foreligger et stiltiende afkald. Vil overtrædelsen imidlertid med stor sandsynlighed føre til skade, må selskabet med udgangspunkt i god forsikringssskik uden unødigt ophold underrette sikrede om, at dennes overtrædelse vil kunne afskære ham fra dækning.⁵⁰ Det synes kun rimeligt, at sikrede ikke skal betale præmie for noget, som selskabet allerede ved, vil afskære sikrede fra dækning.

Identifikation

Ordlyden i FAL § 51 indikerer, at sikrede ikke har ret til dækning, hvor ”nogen, hvem det påhviler at påse forskriftens gennemførelse” ved forsømmelse har overtrådt sikkerhedsforholdsreglen, dvs. at sikrede efter omstændighederne kan identificeres med tredjemand. Spørgsmålet om identifikation er dermed overladt til teori og praksis. Skal bestemmelsen tages på ordet, således at sikrede kan identificeres med en ubegrænset personkreds, eller skal den snarere begrænses til sikredes egne underordnede og nærtstående tredjemand? Jeg tillader mig i afsnittet at afgrænse over for identifikation i erhvervsforsikringer.

I U 2002.2706 blev forsikringstageren ikke identificeret med værkfører fra et autolakererfirma, der efterlod bilen uden for værkstedet nogle få minutter med tændingsnøglen isat: ”det var appellants værkfører, der efterlod bilen uden at fjerne tændingsnøglen, og der er ikke en sådan tilknytning til forsikringstageren, at der er grundlag for identifikation.” Dermed kan sikrede altså ikke identificeres med en ubegrænset personkreds.

⁵⁰ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 402

I AKF 48.826 medførte en renovation af kviste, at disse i renovationsperioden på 2 måneder var afdækket med plastic, mens sikrede boede hos sin bror. Nævnet fastslog, at sikkerhedsforholdsreglen om forsvarlig aflåsning var overtrådt, og at der henset til ”det lange tidsrum for afdækningen med plastic og værdien af de effekter, der blev opbevaret i lejligheden” var tale om forsømmelse. Herved blev sikrede vel nærmest identificeret med håndværkerne. Alternativt kan sagen anskues på den måde, at sikkerhedsforholdsreglen ikke giver mening på situationen – sikrede har jo ikke mulighed for at aflåse forsvarligt, mens bygningen undergår en renovation. Henset til at sikkerhedsforholdsreglen ikke lader sig opfylde, bør det i det mindste modsvares af en mere lempelig uagtsomhedsvurdering af sikrede. Modsat fandt nævnet det i AKF 75.228 betænkeligt at fastslå, at forsikringstageren havde handlet uagtsomt, hvor en entreprenør havde sat en spånplade for et vindue, som denne havde smadret, selvom der i denne sag var tale om effekter for over 500.000 kr. Med andre ord blev sikrede ikke identificeret med entreprenøren. I AKF 49.117 blev sikrede derimod identificeret med en barnepige, der havde efterladt et vindue åbent. Noget tyder derfor på, at sikrede vil blive identificeret med sine ”hjælpere”, såfremt der er over- underordningsforhold mellem disse. Dette understøttes af AKF 66.088, hvor sikrede blev identificeret med vedkommende person, der pålagdes at føre tilsyn med sikredes bolig, mens denne var bortrejst.

Endelig vil forsikringstageren blive identificeret med sin egen husstand, jf. AKF 62.135, hvor forsikringstageren blev identificeret med sin datter, der havde glemt at lukke et badeværelsesvindue. Dette er en naturlig følge af, at børn og ægtefælle er sikrede i en familieforsikring, således at forsømmelse forvoldt af en af disse anses som forsømmelse forvoldt af forsikringstageren selv.⁵¹

Det følger heraf, at det hviler på en konkret vurdering, hvem der er ”nogen, hvem det påhviler at påse”, men det vil ikke være en ubegrænset personkreds. Som hovedregel må der kunne ske identifikation med tredjemand, hvis denne er underordnet i forhold til sikrede, fx hjælper i form af barnepige, tilsynsfører eller slægtning.

⁵¹ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 355

Sikkerhedsforholdsregler i norsk ret

Formkrav til sikkerhedsforholdsregler

Norge fik i 1989 en ny forsikringsaftalelov, hvor der indsattes en mere omfattende definition af sikkerhedsforholdsregler ved skadesforsikring i FAL § 1-2 (e), der falder i tre punkter.

Bestemmelsen udvider den traditionelle definition af sikkerhedsforholdsregler, idet skjulte handlingsklausuler omfattes heraf: ”Utkastets regler om sikkerhetsforskrifter må brukes også på klausuler som tilsynelatende er gitt en helt objektiv form, og som utgir seg for å være begrensninger av farefeltet.”⁵² Herudover er der krav om, at sikkerhedsforholdsreglerne skal fremhæves i forsikringsbeviset, jf. § 2-2, 2. led, litra c, medmindre sikrede var bekendt med vilkåret, jf. 3. led. Finder § 2-2 ligeledes anvendelse på skjulte handlingsklausuler? Skjulte handlingsklausuler vil i sagens natur ikke kunne opfylde disse formkrav. Hvad vil konsekvensen heraf være i praksis?

Det følger af ordlyden i FAL § 1-2, litra e, at sikkerhedsforholdsreglen i alle tilfælde skal fremgå som et påbud i forsikringsaftalen. Er en skjult handlingsklausul ikke formuleret som et påbud, får den ifølge Bull ”hverken virkning som en sikkerhetsforskrift eller som et rent fareunntak”.⁵³ Dette stemmer ikke umiddelbart overens med forarbejderne, hvori det anføres, at bestemmelsen ikke betyder, at de skjulte handlingsklausuler ”generelt må lukes ut av forsikringsvilkårene”.⁵⁴ I ankenævnspraksis synes der at herske tvivl om, hvorvidt en skjult klausul skal få virkning som sikkerhedsforholdsregel, eller om man omvendt skal se bort fra den. I nyere praksis medfører manglende omformulering, at der ses bort fra den skjulte handlingsklausul – i stedet reguleres forholdet efter reglerne om fremkaldelse af forsikringsbegivenheden i § 4-9, jf. FSN 4136 (2002), FSN 4738 (2003), FSN 5025 (2004) og FSN 6265 (2006). I FSN 4738 udtalte nævnet: ”... er å betrakte som en skjult handlingsklausul, og kan bare tas i betraktning dersom den er å anse som en sikkerhetsforskrift. Foreligger der ikke en gyldig sikkerhetsforskrift kan selskapet bare avslå erstatning helt eller delvis dersom sikrede har utvist grov uagtsomhet, jfr. FAL § 4-9”. Tidligere medførte den manglende omformulering ikke nogen konsekvens, jf. FSN 2455 (1996), FSN 1747 (1993), FSN 2043 (1994). Forklaringen må sandsynligvis være, at man i en overgang efter lovændringen har accepteret skjulte handlingsklausuler som

⁵² NOU 1987: 24, s. 99

⁵³ Hans Jacob Bull, Forsikringsret, s. 346

⁵⁴ NOU 1987:24, s. 99

sikkerhedsforholdsregler. Det synes nu klart, at en skjult handlingsklausul ikke accepteres som sikkerhedsforholdsregel, således at der består en omformuleringspligt. På den ene side forekommer det rimeligt, at der ses bort fra vilkår, som nævnet længe har opfattet som skjulte handlingsklausuler. På den anden side kan retsvirkningen virke brutal, når selskabet i god tro har formuleret et vilkår, der er berettiget tvivl om, hvordan fortolkes. Dette var fx tilfældet i FSN 5025 (dissens): ”tap av/skade på reisegoods fremkalt ved plutselig ytre påvirkning når denne skyldes skadeforvoldelse...”. Flertallet fandt, at der var tale om en skjult handlingsklausul, hvorfor § 4-9 fandt anvendelse, ”selv om klausulen er noe annerledes enn dem nemnda tidligere har behandlet...”. Dette må følge af, at selskabet nærmest til at bære risikoen for uklare vilkår. Er der imidlertid tale om et vilkår, der traditionelt er blevet opfattet som en objektiv ansvarsfraskrivelse, synes det rimeligt i en overgangsperiode at lade vilkåret få virkning som ”skjult” sikkerhedsforholdsregel frem for at lade det bortfalde helt.

Påbuddet skal imidlertid ikke uden undtagelse fremgå af forsikringsaftalen, idet selskabet antages at kunne gøre forskrifter givet af andre til sikkerhedsforholdsregler ved henvisning, ”hvis det er rimelig å kreve at forsikringstakeren kjenner til innholdet”, jf. FAL § 2-2, 2. led, (c). Forarbejderne giver vejledning i den forbindelse: ”Også i forbrukerforsikringer er det endel offentlige forskrifter som det er rimelig å kreve at alle kjenner, f.eks. trafikk- og kjøreforskriftene og de sentrale forskrifter om peis, pipe og elektriske anlegg[...] Det vil f.eks. være rimelig å kreve at en forbruker setter seg inn i regler som produsent eller leverandør har satt opp for bruk av forsikringsgjenstanden.”⁵⁵ Det følger endvidere af AKN 1833, at henvisningen forudsætningsvis skal være konkret, således at forsikringstageren har et nøjagtigt overblik over hvilke regler, der er omfattet af forsikringen: ”en generell henvisning til ’lov eller offentlige forskrifter’... er altfor uprecis til å kvalifisere som en sikkerhetsforskrift”.

Det fremgår herefter af FAL § 1-2, litra e, nr. 1-3, hvordan en sikkerhedsforholdsregel nærmere defineres.

Efter nr. 1 kan en sikkerhedsforholdsregel være et påbud om, at sikrede skal sørge for bestemte anordninger eller træffe bestemte tiltag, som er egnede til at forbygge eller begrænse skade, fx varige tiltag som rygeforbud eller brandsikre skillevægge.⁵⁶ Disse anordninger og tiltag skal være bestemt angivet, således at sikrede har en klar forståelse af, hvilke handlinger

⁵⁵ NOU 1987: 24 s. 56

⁵⁶ Hans Jacob Bull, Forsikringsrett, s. 347

han skal iagttage, men vil i øvrigt afhænge af de konkrete omstændigheder: ”Hvilken grad af presisjon som kreves, vil være et skjønnsspørsmål, og man kan ikke kreve at tiltaket skal være bekrevet i alle detaljer”.⁵⁷ En bestemmelse om at sikrede ”skal sørge for vedlikehold av og tilsyn med tilknyttet utstyr, slik at bygningen kan tåle de påkjenninger den er beregnet for” oppfyller ikke kravet om at være bestemt, da den ikke specifikt angiver, hvilke handlinger sikrede skal foreta for at hindre skaden, jf. AKN 1720. Som konsekvens heraf mistede vilkåret sin virkning, således at forholdet blev vurderet efter reglene om fremkaldelse af forsikringsbegivenheden i § 4-9, jf. § 4-14.

FAL § 1-2, litra e, nr. 2, bestemmer, at et påbud om, at sikrede eller andre ved bruk, opbevaring eller vedlikeholdelse af forsikringsgenstanden skal have bestemte kvalifikationer eller sertifikater, er en sikkerhedsforholdsregel, fx at føreren af et motorkøretøj skal have kørekort. Betænkningen sonderer mellem formelle og uformelle kvalifikasjonskrav: ”Selskapet må f.eks. kunne si at ”operatør på maskin X skal ha tilfredsstillende faglig opplæring”... Er det derimot tale om formelle kvalifikasjonskrav – offentlige sertifikater, bestemte utdannelser – vil selskapet uten videre kunne påberope seg enhver avvikelse fra den fastsatte norm.”⁵⁸ Endelig bestemmer FAL § 1-2, litra e, nr. 3, at et påbud om, at sikrede eller andre ved bruk, opbevaring eller vedlikeholdelse af forsikringsgenstanden skal følge en bestemt angivet fremgangsmåde, er en sikkerhedsforholdsregel. Denne bestemmelse innebærer en ”omfattende utvidelse av området for reglene om sikkerhetsforskrifter”.⁵⁹ Bestemmelsen omfatter ”bestemte bruksforskrifter, f.eks. at frosne vannrør ikke må tines med loddelampe... Men bestemmelsen tar også sikte på klausuler som begrenser selskabets ansvar dersom sikrede foretar omdisponeringer eller på annen måte endrer det generelle risikobilde.”⁶⁰ Det fremgår endvidere, at ”Bestemmelsen fanger også opp klausuler som har form av en presisering av farefeltet, men som bare kan bli aktualisert gjennom en handling eller unnløstelse fra sikredes side”.⁶¹ Bestemmelsen vil således bl.a. opfatte en skjult handlingsklausul om indbrudstyveri, således at denne må omformuleres til en sikkerhedsforholdsregel.

⁵⁷ NOU 1987: 24, s. 98

⁵⁸ NOU 1987: 24, s. 98

⁵⁹ NOU 1987: 24, s. 98

⁶⁰ NOU 1987: 24, s. 98

⁶¹ NOU 1987: 24, s. 98

Endelig stiller FAL § 2-2, 2. led, litra c, som nævnt, krav om, at sikkerhedsforholdsregler skal fremhæves i aftalen. I litteraturen antages kravet ikke at gælde efter ordlyden. Brynildsen anfører, at ”reglerne i bogstavene (b) og (c) kan være svært omfattende i sin fulle tekst... Korte stikordsmæssige beskrivelser av hva den aktuelle bestemmelsen går ut på, antas å være tilstrækkelig.”⁶² Dette stemmer overens med FSN 5813, hvori det udtales: ”...innebærer ikke nødvendigvis at vilkårene må gjengis fullt ut. Det er imidlertid en forudsætning at i det mindste det sentrale hovedinnholdet gjengis.” Forsømmer selskabet denne pligt, kan sikkerhedsforholdsreglen kun påberåbes, hvis selskabet kan bevise, at forsikringstageren havde kendskab til vilkåret, jf. FAL § 2-2, 3. led. Det fremgår af FSN 2577, at fremhævelseskravet også gælder for skjulte handlingsklausuler: ”... må anses for å inneholde en skjult handlingsklausul og derfor må formuleres som en sikkerhetsforskrift, jfr. § 1-2 e. Da dette ikke er særskilt fremhevet som sikkerhetsforskrift i forsikringsbeviset, kan ikke selskabet påberope seg bestemmelsen, jfr. FAL § 2-2, annet ledd (c).” Den skjulte handlingsklausul vil vel allerede i medfør af § 1-2, litra e, ikke kunne opretholdes. Dette må i øvrigt være årsagen til, at der ikke foreligger mere praksis om skjulte handlingsklausulers forhold til § 2-2, litra c – det er i hvert fald svært at forestille sig, at det er fordi, de skjulte handlingsklausuler opfylder fremhævelseskravet.

Afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser i norsk ret

Indledning

Ved at udvide definitionen af begrebet sikkerhedsforholdsregler til også at omfatte skjulte handlingsklausuler har lovgiver søgt at udslutte de afgrænsningsproblemer, der har været knyttet til skjulte handlingsklausuler: ”Utvalget antar at dette problemet kan avdempes betraktelig ved at man gir en mer omfattende og presis definisjon av begrepet ”sikkerhetsforskrift”. ”⁶³ Selvom dette ikke i sig selv afskærer selskabet fra at formulere skjulte handlingsklausuler ”antar (udvalget, min tilføjelse) at utvitelsen og presiseringen av begrepet sikkerhetsforskrift vil gi domstolene et sikrere grunnlag for å fastlegge virkeområdet

⁶² Brynildsen, Lid og Nygård, Forsikringsavtaleloven med kommentarer, s. 55

⁶³ NOU 1987: 24, s. 87

for de tvingende regler.”⁶⁴ I nærværende afsnit vil lovændringens betydning for afgrænsningen af konkrete bestemmelser i forsikringsbetingelserne undersøges med henblik på en senere sammenligning med den afgrænsning, der foretages i dansk ret.

Vedligeholdelsesklausuler

Selskaberne opererer ofte med vilkår om, at der ikke sker dækning ”for skade som skyldes at forsikringsgenstanden (ex motorkøretøj eller bygning) er mangelfuldt vedligeholdt”.

Vedligeholdelsesklausuler er flere steder i kommissionsbetænkningen blevet rubriceret som skjulte handlingsklausuler: ”En klausul om at selskabet ”ikke svarer for skader som skyldes at motorvognen ikke er tilfredsstillende vedligeholdt” vil kunne omskrives til en sikkerhedsforskrift om at vedlikeholdet skal være opp til en viss standard.”⁶⁵

Hans Jacob Bull anmærker, at en skjult handlingsklausul om vedligeholdelse fx vil kunne omskrives til en sikkerhedsforholdsregel i overensstemmelse med § 1-2, litra e, ved at præcisere, at ”Motorvognen skal tilfredsstille kravene gitt i forskrift om bruk av kjøretøy, både med hensyn til utførelse og vedlikehold. Motorvognen skal vedlikeholdes i henhold til fabrikantens/leverandørens anbefalinger. Motorvognens væskekjølesystem skal være påfylt frosthindrende middel tilpasset de klimatiske forhold.”⁶⁶

Ankenævnspraksis har fulgt udvalgets retningslinjer. I AKN 1720 var et vilkår om, at sikrede ”skal sørge for vedlikehold av og tilsyn med forsikret bygning med tilknyttet utstyr, slik at bygningen kan tåle de påkjenninger den er egnet for”, en skjult handlingsklausul, der ikke opfylde formkravene om at være et bestemt påbud, idet der ikke var noget bestemt angivet tiltag knyttet til fjernelse af sne og is, jf. § 1-2, litra e, nr. 1-3.

På baggrund af retslitteraturen, ankenævnspraksis og kommissionsbetænkningens rubricering af vedligeholdelsesklausuler må disse anses som skjulte handlingsklausuler, der skal opfylde formkravene til sikkerhedsforholdsregler. Dette stemmer overens med, at når sikredes forhold udgør den overvejende risikofaktor i bestemmelsen, vil det tale for, at der er tale om en sikkerhedsforholdsregel.

⁶⁴ NOU 1987: 24, s. 87

⁶⁵ NOU 1987: 24, s. 79 og 86

⁶⁶ Hans Jacob Bull, Forsikringsrett, s. 398

Tyveriklausuler

Typisk vil selskaberne have vilkår om, at selvriskoen forhøjes, eller at dækning bortfalder ved ”tyveri som er begått ved innbrudd gjennom dør uten FG-godkjent låsanordning” (AKN 2577), eller at forsikringen kun dækker ”tapte ting ved innbruddstyveri...” (FSN 4738).

Spørsmålet må være, om FAL § 1-2, litra e, også tager sigte på disse klausuler, således at de skal omformuleres til sikkerhedsforholdsregler.

Betænkningen udtrykker ganske klart, at vilkår som disse vil betragtes som skjulte handlingsklausuler: ”Forbehold om at en tyveriforsikring bare dækker ”innbruddstyveri” ... vil måtte oppfattes som en sikkerhetsforskrift om at sikrede skal sørge for låsning.”⁶⁷ Dette begrundes med, at ”faren er beskrevet på en sådan måte at den bare kan hitføres ved at sikrede unnlater å treffe foranstaltninger som er egnet til å gi beskyttelse mot skade.”⁶⁸

I FSN 4738 hadde selskabet avvist dækning med henvisning til, at forsikringen kun dækker indbrud, og at dette krav ikke er oppfylt, når tyven kommer ind ad et åbent vindue. I betingelserne var innsatt følgende vilkår: ”Oslo Forsikring AS dækker tapte ting ved innbruddstyveri og hærverk i forbindelse med innbrudd i bygning eller rom i bygning.” Nævnet betraktet dette som en skjult handlingsklausul, hvorfor bestemmelsen var ugyldig. Resultatet blev det samme i FSN 2577, hvor der var innsatt et vilkår om, at der ”Ved tyveri som er begått ved innbrudd gjennom dør uten FG-godkjent låsanordning forhøyes egenandelen med kr. 2.000.” Sekretariatet uttaler: ”Selskapet fralegger seg ansvaret for endring i risikoen som sikrede selv er den nærmeste til å kontrollere.” Nævnet bemærker med utgangspunkt i sekretariatets uttalelse, at bestemmelsen inneholder en skjult handlingsklausul, hvorfor den skal formuleres som en sikkerhedsforholdsregel. Samme resultat følger af senere ankenævnspraksis, jf. AKN 2074, AKN 2110 og AKN 2260. På baggrund heraf kan det klart konstateres, at disse vilkår udgør skjulte handlingsklausuler, der skal oppfylde formkravene til sikkerhedsforholdsregler i § 1-2, litra e.

Konstruktionsfejlsklausuler

I forsikringsbetingelserne i en bygningsforsikring er innsatt en bestemmelse, der angiver, hvilke skader som ikke erstattes. Et uddrag af en ofte benyttet bestemmelse er hentet fra Sparebanks Hus- og fritidshusforsikring af 27.12.2012: ”Selskapet erstatter ikke skade ved

⁶⁷ NOU 1987: 24, s. 98

⁶⁸ NOU 1987: 24, s. 99

setninger, utilstrekkelig eller sviktende fundamentering, jordtrykk, frost, tele, materialfejl, rust, korrosjon eller annen tæring, svak eller fejlaktig konstruksjon eller uriktig montering...”.

Det er i betænkningen anført, at objektive ansvarsfraskrivelser vedrørende geografisk afgræsning, afgræsning i tid, angivelse af forsikringsgenstanden og konkrete ydre farer vil være gyldige.⁶⁹ På baggrund af denne vejledning vil nogle af de oplistede forhold i Sparebanks forsikring af 27.12.2012 kunne subsumeres under reglerne om objektive ansvarsfraskrivelser. I nærværende afsnit vil alene subsumptionen af dækningsundtagelserne om konstruktionsfejl og uriktig montage undersøges.

Betænkningen giver udtryk for, at et vilkår om undtagelse for fejlkonstruktion som hovedregel skal subsumeres under reglerne om objektive dækningsundtagelser. Dette synspunkt fremgår flere steder: ”Et forbehold om at selskabet ikke svarer for konstruktionsfeil i den forsikrede bygning vil jo reise spørgsmålet om det i virkeligheden dreier seg om en klausul om identifikasjon mellom sikrede og vedkommende konstruktør. Som hovedregel må nok klausuler av denne typen sies å angå farefeltet for forsikringen”⁷⁰ og senere: ”Dersom selskapet fralegger seg ansvaret for handlinger foretatt av ”fjernere” personer (f.eks. tyver, konstruktører eller offentlige myndighetspersoner), er det tale om avgrensning av farefeltet, hvor det hersker avtalefrihet.”⁷¹

Brynildsen erklærer sig enig heri, idet han forudsætter, at konstruktioner normalt udføres af andre end sikrede selv.⁷²

Der er utallige eksempler på, at Ankenævnet er af samme opfattelse. I FSN 6931 udtaler nævnet fx, at ”hovedårsaken til skaden er således konstruktionsfeil, som ikke er en del av forsikringens dekningsfelt”. Nævnet begiver sig ikke ud i nærmere overvejelser om, hvorvidt bestemmelsen kan anses som en skjult handlingsklausul.

Spørgsmålet er dernæst, om det samme vil være tilfældet, hvis sikrede selv udfører konstruktionen. Dette er interessant, fordi vilkåret da principielt tager sigte på at regulere sikredes handlinger. I FKN 2011-108 udgjorde *fejlmontering* ikke en skjult handlingsklausul, hvor sikrede selv monterede et køkkenskab. Nævnet fandt, at det normalt vil ”være tredjemann som foretar montasjen”. Umiddelbart må konstruktionsfejl derfor så meget desto mere fortolkes som en objektiv dækningsundtagelse, når sikrede selv står bag konstruktionen,

⁶⁹ NOU 1987: 24, s. 79-80

⁷⁰ NOU 1987: 24, s. 90

⁷¹ NOU 1987: 24, s. 102

⁷² Brynildsen, Lid og Nygård, Forsikringsavtaleloven med kommentarer, s. 29

da konstruktøren vel i alle tilfælde normalt vil være en tredjemand (inden for forbrugerforsikring). FKN 2011-108 anerkender imidlertid, at der (også) kan være afgrænsningsproblemer knyttet til bestemmelsen om konstruktionsfejl: ”Verken forarbeidene eller praksis tar uttrykkelig stilling til hvordan man skal løse spørsmålet ved montering etc. (herunder konstruktionsfejl, min tilføjelse) som normalt foretas av sikrede selv.” Ankenævnet antyder således, at ikke blot monteringsopgaver, men også konstruktionsopgaver kan være normale for sikrede at påtage sig. Dette må givetvis kunne være tilfældet i erhvervsforsikringer.

På baggrund af ovenstående vil en bestemmelse om konstruktionsfejl således være en objektiv dækningsundtagelse. Ankenævnspraksis synes at anerkende, at der kan være tale om en skjult handlingsklausul, hvis opgaven normalt påtages af sikrede – det vil formentlig kun vil være tilfældet i erhvervsforsikringer.

Betænkningen giver ikke nogen nærmere vejledning om, hvilke regler en bestemmelse om monteringsfejl skal behandles efter. Bull anfører, at det vil være naturligt at anse monteringsfejl som en objektiv dækningsundtagelse for så vidt, at der er tale om montering, der som hovedregel udføres af andre end sikrede.⁷³ Han udelukker dermed ikke, at det efter omstændighederne kan udgøre en skjult handlingsklausul: ”Men det er ikke vanskelig å se at enklere/mindre monteringsarbeid vil folk flest i dag gjøre selv, og da kan det være naturlig å oppfatte klausulen som en skjult handlingsklausul...”⁷⁴

Ankenævnspraksis giver ikke noget klart svar på, om en bestemmelse om monteringsfejl kan opfattes som en skjult handlingsklausul. I FSN 2483 (1996) havde en køkkenleverandør fejlmonteret køkkenskabe på sikredes vegne. Nævnet kom frem til, at bestemmelsen om urigtig montage var en objektiv dækningsundtagelse: ”Nemnda legger vekt på at det gjelder en feil eller mangel som normalt vil være uavhengig av sikredes subjektive forhold.”

Modsætningsvist kan udtalelsen tolkes i retning af, at en monteringsopgave, som normalt vil være afhængig af sikrede subjektive forhold, eller m.a.o. normalt påtages af sikrede, vil opfattes som en skjult handlingsklausul, uanset om monteringsopgaven konkret påtages af tredjemand. Den allerede omtalte FKN 2011-108 (2011) udtaler sig generelt om muligheden for at anse monteringsfejl som en skjult handlingsklausul: ”Etter nemndas oppfatning kan det

⁷³ Hans Jacob Bull, Forsikringsrett, s. 402-403

⁷⁴ Hans Jacob Bull, Forsikringsrett, s. 408

diskuteres om en slik sontring overhodet er hensiktsmæssig eller mulig fordi grensen mellom hva slags monteringsopgaver som normalt foretas av sikrede og de som normalt foretas av profesjonelle er uklar og ikke egnet som et avgrensningskriterium for skjulte handlingsklausuler.” Nævnet virker altså afvisende herfor, fordi sontringen er uhensigtsmæssig. Konkret om montering af køkkenskabe udtales det i lighed med FSN 2483, at dette er en opgave, som normalt ikke udføres af sikrede selv, hvorfor det ikke er en skjult handlingsklausul: ”Nemnda behøver imidlertid ikke ta stilling til dette fordi den finner at montering av kjøkkenskap uansett må regnes som en type montering som normalt gjøres av andre enn sikrede.” For selskabet vil opretholdelsen af en sådan sontring betyde, at det vil bære risikoen for, at sontringen – der beskrives som uklar og uegnet – er forkert, jf. § 1-2, litra e, nr. 1-3. Havde det modsatte været tilfældet – at køkkenskabe normalt monteres af sikrede – ville selskabet derved have misligholdt sin omformuleringspligt, da det ikke har formuleret en sikkerhedsforholdsregel om, at køkken skal monteres korrekt. I praksis vil selskabet skulle have en objektiv dækningsundtagelse, der dækker monteringsopgaver, som normalt udføres af andre, og en sikkerhedsforholdsregel, der dækker monteringsopgaver, som normalt udføres af sikrede. Det er ikke utænkeligt, at der i den forbindelse vil ske overlap mellem den objektive dækningsundtagelse og sikkerhedsforholdsregel, således at de dækker samme forhold. Dette har i flere tilfælde medført, at sikkerhedsforholdsreglen får forrang, jf. FSN 3059. Der bør tages hensyn til selskabet i disse tilfælde, da der ganske berettiget kan være tvivl om, hvorledes sontringen bør foretages.

Der synes at være en splittelse mellem den juridiske litteratur og ankenævnspraksis. Praksis har endnu ikke anerkendt monteringsfejl som en skjult handlingsklausul og synes heller ikke umiddelbart tilbøjelig hertil. Bull argumenterer for, at det vil være naturligt at anse enkle monteringsopgaver, som normalt udføres af sikrede som skjulte handlingsklausuler. Der kan ikke gives noget klart svar på, hvordan bestemmelser om monteringsfejl skal fortolkes. Nævnet har ikke hidtil været tvunget til at tage stilling hertil, fordi monteringsopgaven endnu ikke er blevet subsumeret under opgaver, som normalt udføres af sikrede, jf. FKN 2011-108: ”Nemnda behøver imidlertid ikke ta stilling til dette.” Min opfattelse er således, at bestemmelsen efter omstændighederne vil kunne fortolkes som en skjult handlingsklausul.

Frostskadeklausuler

Typisk vil vilkåret være formuleret således: ”Bygningen skal til enhver tid holdes tilstrekkelig oppvarmet til å unngå skade ved frost.” (AKN 1119) Der er i praksis ikke tvivl om, at dette er en sikkerhedsforholdsregel, da det først og fremmest er sikredes forhold, der vil kunne medføre overtrædelse af vilkåret. Selskaberne har derfor søgt vilkåret omskrevet til en objektiv dækningsundtagelse: ”Skade som ikke erstattes: Frostskade på ubebodd bygning.” (FSN 2455) eller blot: ”Skade som ikke erstattes: Frostskade.” (AKN 4389) Jeg vil derfor undersøge, om disse vilkår skal fortolkes som objektive dækningsundtagelser eller skjulte handlingsklausuler.

Kommisjonsbetænkningen uttaler sig ikke konkret om frostskadeklausuler. Det antydes dog, at disse skal opfattes som objektive dækningsundtagelser: ”Ansvar eller ikke-ansvar for forhold som krig, brann, strømbrudd eller *isforhold* (min kursivering) bør fritt kunne reguleres.”⁷⁵ Heroverfor kan udvalgets hovedmoment i afgrænsningen fremtrækkes: ”Det avgjørende må være om faren er beskrevet på en slik måte at den bare kan hitføres ved at sikrede unnlater å treffe foranstaltninger som er egnet til å gi beskyttelse mot skade.”⁷⁶ Spørsmålet må således være, om det er sikredes forhold eller ”ydre” forhold, der udgør den overvejende risikofaktor i bestemmelsen.

Bull taler med utgangspunkt i ankenævnspraksis for, at en bestemmelse om frostskade på ubeboet bygning skal anses som en skjult handlingsklausul.⁷⁷ Brynildsen argumenterer for, at bestemmelsen skal behandles etter reglene om objektive ansvarsfraskrivelser – alternativt etter FAL §§ 4-6 og 4-7 – fordi bestemmelsen svært lader sig definere som en sikkerhedsforholdsregel: ”Definisjonen i § 1-2 bokstav e, nr. 3, omfatter etter vårt syn ikke særlig klart unntak for hus som ikke er bebodd, idet klausulen ikke er et påbud om at sikrede ”skal gå frem på bestemte angitte måter”. Det er dessuten vanskelig å formulere klausulen som en sikkerhetsforskrift.”⁷⁸

I FSN 2455 (dissens) opstod frostbrud på en stophane på koldtvandsledningen til husets varmtvandsbeholder. Selskabet afviser dækning med henvisning til et vilkår om, at der ikke er dækning for ”Frostskade på ubebodd bygning. Gjensidige erstatter likevel frostskade som skyldes tilfeldig svikt i bygningens varmforsyning.” Nævnets flertal hæfter sig først og

⁷⁵ NOU 1987: 24, s. 79

⁷⁶ NOU 1987: 24, s. 99

⁷⁷ Hans Jacob Bull, Forsikringsrett, s. 399-400

⁷⁸ Brynildsen, Lid og Nygård, Forsikringsavtaleloven med kommentarer, s. 30

fremmest ved, at man i tidligere lignende sager har anset dette vilkår som en skjult handlingsklausul. I disse (konkret FSN 1747 og FSN 2043) tog man i begrundelsen udgangspunkt i den ovenfor fremhævede udtalelse fra udvalget i betænkningen: ”Det avgjørende må være om faren er beskrevet på en slik måte at den bare kan hitføres ved at sikrede unnlater å treffe foranstaltninger som er egnet til å gi beskyttelse mot skade.” Videre argumenterer nævnet: ”At nevnte vilkårs-klausul bare gjelder for ubebodd bygning, viser etter flertallets syn at det er risikoen for manglende oppvarming eller andre skadeforebyggende tiltak som er den viktigste grunnen til unntaket.... Det er også betegnende at det er gjort unntak fra klausulen om frosts-kade på ubebodd bygning når denne skyldes tilfeldig svikt i varmforsyningen. Også dette viser at klausulen om frosts-kade på ubebodd bygning i realiteten er en handlingsklausul.” I FSN 4136 (2002), hvor selskabet brugte samme vilkår, kom nævnet frem til samme resultat uden dissens. Dette kan tolkes i retning af, at nævnet nu har accepteret vilkåret som en skjult handlingsklausul. Det er dog ikke tilfældet. I FSN 4389 (2002) var aftalt følgende vilkår: ”Skade som ikke erstattes. Frosts-kade. Selskapet erstatter likevel frosts-kade som skyldes tilfeldig svikt i bygningens varmforsyning.” Den eneste afvigelse fra vilkårene i FSN 2455 og FSN 4136 er således, at dækning for frosts-kade undtages generelt, fordi der er tale om en beboet bygning. I sagen var der konkret tale om en vandskade forårsaget af et tilfrosset radiatorrør. Selskabet afviste med henvisning til, at der var tale om en objektiv dækningsundtagelse. Nævnet mente, at der ikke var tale om en situation, ”som utelukkende er avhengig av sikredes egne foranstaltninger eller mangel på slike... Frosts-kade i bebodd hus kan ha en rekke årsaker uten at sikrede kan bebreides, og da kan ikke det objektive fareunntaket for frost settes til side som skjult handlingsklausul.” I FKN 2014-389 (2014) udløste vilkåret en forhøjet selvrisiko, når skaden skyldes frost. Også her fandt nævnet, at der var tale om en objektiv dækningsundtagelse, bl.a. med henvisning til FSN 4389. Dette skyldes, at frosts-kade i beboet bolig ”kan ha en rekke årsaker uten at sikrede kan bebreides.” Det uddybes: ”Eksempler på slike objektive årsaker er hvor storm knuser et vindu slik at temperaturen inne synker, eller at vaskehjelper eller andre som sikrede ikke kan identificeres med glemmer å lukke dører eller vinduer.”

Sammenfattende giver betænkningen, litteraturen og ankenævnspraksis et noget broget svar på, hvorledes vilkår om frosts-kader skal behandles, når de er formuleret som objektive dækningsundtagelser. Det må kunne udledes, at et afgørende moment for, hvorledes vilkåret fortolkes, er, om boligen er ubeboet eller beboet. Vilkaeret får generelt virkning som objektiv

dækningsundtagelse, når boligen er beboet. Dette skyldes, at ydre forhold af nævnet vurderes at udgøre den overvejende risikofaktor; frostskaade vil højst sandsynligt skyldes en række objektive årsager, som ikke kan tilregnes sikrede. Omvendt vil vilkåret opfattes som en skjult handlingsklausul i en ubeboet bolig, da sikredes forhold her vurderes at udgøre den overvejende risikofaktor. Her vil manglende opvarmning og andre ”skadeforebyggende tiltag” udgøre den største risiko for frostskaade. Denne sondring må opretholdes, uanset om vilkåret er formuleret generelt: ”Skade som ikke erstattes. Frostskaade.[...]”, jf. FSN 2956.

Efter min opfattelse er det svært at se, at objektive årsager udgør nævneværdig større risiko for frostskaade i en beboet bolig. Nævnet opremser som objektiv årsag bl.a., at en storm knuser en rude, men denne risiko kan vel siges at være til stede i samme omfang i en ubeboet bygning. Fælles for vilkårene er, at de (som hovedregel) indeholder en objektiv afgrænsning af selskabets ansvar, hvorefter der altid er dækning for frostskaade, som skyldes tilfældigt svigt i varmforsyningen. Det forekommer inkonsekvent at have en objektiv dækningsbetingelse og en ditto dækningsundtagelse i samme vilkår. I øvrigt indskrænker det blot mængden af potentielle objektive skadesårsager, hvilket skaber ”mere plads” til, at subjektive skadesårsager, fx manglende opvarmning, udgør den overvejende risikofaktor. Var vilkåret blot formuleret; ”Frostskaade erstattes ikke” ville mere således tale for, at det må opfattes som en objektiv dækningsundtagelse i en beboet bygning.

Virksomheder af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregel

Indledning

Opfylder sikkerhedsforholdsreglen formkravene om påbud, herunder kravet om at være bestemt angivet, og fremhævelse i § 1-2, litra e, nr. 1-3, og § 2-2, 2. led, litra c, og er den objektivt set overtrådt, kan dækning bortfalde helt eller delvist, hvis der foreligger kvalificeret skyld og kausalitet, når selskabet har taget forbehold herom, jf. FAL § 4-8. Nedenfor vil derfor undersøges, hvornår disse krav anses for opfyldt.

Objektiv overtrædelse af sikkerhedsforholdsregel

Hvor sikkerhedsforholdsreglen er uklar, har nævnet set sig nødsaget til at underkaste sikkerhedsforholdsreglen en nærmere fortolkning. Dette ses i forbindelse med et vilkår om frostsprængning i AKN 2071: ”det fremgår ikke nærmere hvor meget varme som kræves for at

oppvarmingen er ”tilstrekkelig”, men nemnda har som normalnorm lagt til grunn 75 W pr kvm.” Normalnormen skaber en mere forudsigelig retsstilling for sikrede, selvom den efter omstændighederne vil variere. Dette må givetvis også skabe en mere klar opdeling mellem vurderingen af, om der er sket objektiv overtrædelse og uagtsomhedsvurderingen.

I tilfælde hvor sikkerhedsforholdsreglen er klar, er spørsmålet dernæst, om nævnet underkaster vilkåret en fortolkning på baggrund af sagens omstændigheder eller tager udgangspunkt i sikkerhedsforholdsreglens ordlyd. Ankenævnspraksis synes at tage udgangspunkt i sikkerhedsforholdsreglens ordlyd, jf. AKN 2107: ”plikten til å låse gjelder enhver ”dør” – det er ikke noe krav om at det skal dreie seg om en utgangsdør fra det aktuelle huset ut på gaten e.l. Forskriften må derfor i utgangspunktet tolkes slik at den også omfatter inngangsdøren til sikredes leilighet” selvom ”risikoen for tyveri fra hennes leilighet når boligens ytterdør var låst måtte fremstå som beskjeden”. Overtræder sikrede sikkerhedsforholdsreglen, fordi han ikke har mulighet for at opfylde den, vil den stadig anses for objektivt overtrådt, jf. AKN 2142, hvor sikrede i sagens natur ikke kunne aflåse en bygning, der var under opførsel. Dette synes at blive modsvaret af en mere lempelig uagtsomhedsvurdering: ”i forhold til materialene mener nemnda videre at det var særdeles upraktisk og tungvint for sikrede å frakte disse frem og tilbake i forbindelse med bygningen”, men i forhold til værktøjet, mente nævnet, at ”sikrede uten problemer kunne sørge for alternativ sikring frem til hytten kunne låses.” Omvendt kan man spørge, om det er sikrede, der skal bære risikoen for en uklar sikkerhedsforholdsregel – selskabet kunne vel have præciseret, at dækning af værktøjet fx forudsætter, at sikrede opbevarer dette et sikkert sted.

Kravet til skyld

Det fremgår af § 4-8, at en betingelse for at gøre forbeholdet gældende er, at sikrede ”ikke er noe eller bare lite å legge til last”. Hvorledes rubriceres dette i forhold til et krav om simpel uagtsomhed? Af forarbejderne kan udledes, at denne ændring har til hensigt at forbedre sikredes retsstilling: ”...antar utvalget at beskyttelsen for sikrede i forbrukerforsikringen bør utvites noe på dette punkt.”⁷⁹ Selskabet vil dermed ikke kunne afskære sikrede helt eller delvist fra dækning, hvis skaden er hændelig, eller sikrede kun har udvist en uagtsomhed, der ligger i den nedre del af simpel uagtsomhed. Der er således stadig tale om en almindelig

⁷⁹ NOU 1987: 24, s. 98

uagtsomhedsvurdering, hvor nævnet sammenholder de faktiske omstændigheder med de enkelte elementer i skyldvurderingen.⁸⁰

På baggrund af FKN 2010-263 kan udledes en række momenter, der inddrages i uagtsomhedsvurderingen. I kendelsen havde sikrede ladt døren til garagen stå åbent, mens han var bortrejst, således at håndværkere kunne få adgang til det udstyr, de havde stående i garagen. Sekretariatet tog for det første udgangspunkt i risikoen for, at forsikringsbegivenheden indtræffer som følge af overtrædelsen af sikkerhedsforholdsreglen: ”De aktuelle håndværkere havde jobbet for sikrede i 6 uker, og han hadde ikke hatt noen grunn til å tro at disse ikke var til å stole på.” Dette moment går igen i AKN 2192 og FKN 2014-171: ”risikoen for tyveri av gjenstander i større byer er generelt markert og tilsier større grad av oppmerksomhet rettet mot eiendelene.” Som led i risikovurderingen tages også udgangspunkt i genstandens art: ”risikoen for tyveri er derfor langt mer beskjeden enn risikoen for tyveri av lett omsettelige gjenstander som kamera etc.”

Dernæst fulgte i FKN 2010-263 en vurdering af, om sikrede havde handlingsalternativer: ”I en situasjon der man skal få utført arbeid fra håndværkere over en kortere eller lengre periode, og man ikke har mulighet til å være tilstede til enhver tid, vil eneste alternativ ofte være å overlate nøkler til hånverkerne. *I en slik situasjon var det vanskelig å se hva sikrede kunne ha gjort annerledes* (min kursivering).” Dette moment tillægges ligeledes vægt i FKN 2014-171, AKN 2329 og FKN 2016-243.

I forlængelse af foregående moment, lægges i nogle kendelser vægt på sikredes viden om den foreliggende risiko for forsikringsbegivenhedens indtræden. Dette følger bl.a. af AKN 2090: ”særlig fordi han hadde mistet bagasje før...”

Herudover lægges der vægt på undskyldende omstændigheder, jf. AKN 1822: ”Videre var grunnen til at begge vinduer og døren sto åpne sikredes behov for gjennomtrekk pga. astma.” I AKN 0873 lægges vægt på, at ”tyveriet fant sted i Oslo om sommeren under en varmebølge.”

Der synes ikke at være formodning for skyld, hvor sikkerhedsforholdsreglen er objektivt overtrådt. Nævnet synes at forholde sig sondrende til den bevisvurdering, der er knyttet til den objektive overtrædelse og uagtsomhedsvurderingen. Dette ses bl.a. i AKN 1472, hvor sikrede ikke var ”mere end lite å legge til last”, selvom sikkerhedsforholdsreglen var overtrådt: ”...rommet, med samme oppvarming; hadde vært i bruk de siste 11 år, og oppvarmingen

⁸⁰ Brynildsen, Lid og Nygård, Forsikringsavtaleloven med kommentarer, s. 127

hadde vist seg tilstrekkelig” og ”sikrede har i tillegg uttalt at vinteren da skaden skjedde, ikke hadde vært spesiell kald i området.”

Særligt hvad angår indbrudstyveri skal nævnes, at sikrede ikke kan bebrejdes, hvis denne sover med åbent vindue i soveværelset, jf. AKN 0873. Dette vil derimod være tilfældet, hvis sikrede sover i et andet rum end det, hvor vinduet står åbent, jf. AKN 1539 og 1549. Selvom sikrede er mere end ”lite å legge til last” medfører det ikke nødvendigvis, at dækning bortfalder, idet selskabet vil kunne pålægges delvis ansvar ”under hensyn til [...] skyldgraden...”, jf. § 4-8. I AKN 1539 afkortede nævnet således dækningen med 15 %.

Kausalitet

Det fremgår af FAL § 4-8, at selskabet kun kan gøre et forbehold om hel eller delvis ansvarsfritagelse gældende, hvis forsikringsbegivenheden skyldes overtrædelsen af sikkerhedsforholdsreglen. Dette betyder imidlertid ikke, at selskabet kan fralægge sig alt ansvar, selvom forsikringsbegivenheden er en kausal følge af overtrædelsen af sikkerhedsforholdsreglen: ”Etter utvalgets mening bør man også her åpne adgang til en skjønnsmessig reduksjon av ansvaret, hvor nærheten i årsakssammenheng mellom overtredelse og skade er ett av skjønnsmomentene.”⁸¹ Det fremgår således af § 4-8, at selskabet kan pålægges delvis ansvar under hensyn til arten af den sikkerhedsforholdsregel, som er overtrådt, skyldgraden, skadeforløbet og forholdene i øvrigt.

I AKN 2074 var der i forsikringsbetingelserne indsat vilkår om, at døre og vinduer skal være låst med FG-godkendt lås. Sikkerhedsforholdsreglen var overtrådt, da sikredes lås ikke var FG-godkendt. I samme bygning brød tyvene imidlertid også ind i lokaler, der var sikret med en FG-godkendt lås: ”Når tyvene samtidig brøt seg inn i en rekke lokaler som var tilstrekkelig sikret kan ikke nemnda se at den dårlige sikringen har øket tyveririsikoen i forhold til dette konkrete tyveriet.” Da kravet om kausalitet således ikke var opfyldt, kunne selskabets ansvar ikke reduceres.

Er forsikringsbegivenheden en kausal følge af overtrædelsen af sikkerhedsforholdsreglen, kan der alligevel blive tale om en skønsmæssig reduktion af selskabets ansvar. Dette ses fx i AKN 1561, hvor sikrede var hjemme, mens tyveriet skete. Her skete en skønsmæssig reduktion af selskabets ansvar på 35 %. Dette udgør selvsagt en vigtig del af sikredes beskyttelse – og er vel hovedforskellen på retsvirkningen af sikkerhedsforholdsregler og objektive

⁸¹ NOU 1987: 24, s. 86

dækningsundtagelser. Selskabet har i begge tilfælde bevisbyrden for overtrædelsen hhv. realiseringen, men selskabets ansvar vil bortfalde (helt), såfremt selskabet har bevist, at en objektiv dækningsundtagelse er realiseret.

Bevisregler

Selskabet har bevisbyrden for, at sikrede har overtrådt sikkerhedsforholdsreglen. Det antages at være tilstrækkeligt med almindelig sandsynlighedsovervægt.⁸²

Selskabet har ligeledes bevisbyrden for, at sikrede er ”mer enn lite å legge til last”.⁸³

Brynildsen anfører endvidere, at der vil være formodning for kausalitet, hvis der har været tyveri i en bolig, og sikkerhedsforholdsreglen om forsvarlig aflåsning er overtrådt.⁸⁴ Det vil

således være op til sikrede at bevise, at der ikke foreligger kausalitet. Forarbejderne synes ikke at forlade sig på dette synspunkt, idet der argumenteres for en ligefrem bevisbyrde:

”Utvalget antar at man i forbrukerforsikringen bør følge de vanlige bevisregler på dette punkt:

Selskapet påberoper seg en ansvarsbegrensning, og må godtgjøre at vilkårene for å anvende

den er oppfylt, herunder at det foreligger nødvendig årsakssammenheng mellom sikredes

handling og den skade som selskapet vil fralegge seg ansvaret for.”⁸⁵ Ankenævnspraksis

siger, at der vil være formodning for kausalitet, hvis sikkerhedsforholdsreglen er overtrådt,

medmindre omstændighederne tilsiger andet, jf. AKN 2071: ”Tatt i betraktning av at

opvarmningen ligger langt under normalnormen mener nemnda det har formodningen for seg

at bruddet skyldes frostskaade. Sikrede har bevisbyrden for manglende årsakssammenheng, og

nemnda mener at denne bevisbyrden ikke er oppfylt” og AKN 2074: ”Normalt er det en

presumsjon for årsakssammenheng når forskriften er brutt, men denne presumsjonen kan

svekkes i enkelte tilfelle.” I AKN 1734 sandsynliggjorde faktum i sagen, at der ikke forelå

årsagssammenheng, således at der var formodning imod kausalitet: ”I dette tilfellet hadde

imidlertid tyven med seg en vinkelsliper, som er et meget kraftig verktøy som normalt ikke

anvendes ved tyveri fra privat bolig... Nemnda finner derfor at det i dette tilfellet ikke

foreligger årsakssammenheng mellom tyveriet og bruddet på sikkerhetsforskriften...”

⁸² Brynildsen, Lid og Nygård, Forsikringsavtaleloven med kommentarer, s. 125

⁸³ Hans Jacob Bull, Forsikringsrett, s. 361

⁸⁴ Brynildsen, Lid og Nygård, Forsikringsavtaleloven med kommentarer, s. 131

⁸⁵ NOU 1987: 24, s. 99

Opsummerende må sikredes retstilling være således, at denne har bevisbyrden for, at der ikke foreligger kausalitet, medmindre faktum sandsynliggør andet.

Reklamationspligt

Det fremgår af FAL § 4-14, at hvis selskabet vil gøre gældende, at det efter en af bestemmelserne i kap. 4 er helt eller delvist uden ansvar, skal det uden ugrundet ophold give forsikringstageren eller sikrede skriftlig besked om sit standpunkt, når selskabet har fået kundskab om det forhold, der medfører, at reglen kan påberåbes. I denne forbindelse skal også gives skriftlig oplysning om sikredes klagemuligheder, jf. § 20-1. Virkningen af for sen reklamation vil være, at selskabet mister retten til at påberåbe sig forholdet, jf. FAL § 4-14, 2. led. Spørgsmålet er i den forbindelse, om grundlaget for selskabets standpunkt skal indgå i reklamationen. Som led i argumentationen vil inddragelse af erhvervsforsikringer være uundgåelig.

I betænkningen forudsættes, at der i selskabets reklamation skal orienteres om grundlaget for standpunktet: ”Det er nok at sikrede får et varsel om at det kan bli aktuelt å kreve avkortning eller ansvarsfrihet, og grunnen til dette.”⁸⁶ Nævnet tilslutter sig betænkningen i AKN 1844 (2001): ”AKN har med utgangspunkt i FSN-praksis knyttet til brudd på opplysningsplikten ... i nyere avgørelser tolket FAL § 4-14 slik at den stiller krav til at innholdet i selskapets reklamasjon er av en slik karakter at sikrede får utfyllende informasjon om hva avslaget er begrunnet med...”. Da selskabet bl.a. ikke henviste til FAL § 4-8, får sikrede ”ingen informasjon om de mulige innsigelser han kan reise mot selskabets standpunkt... I så fall mener nemnda at selskapets reklamasjon ikke tilfredsstiller kravene i FAL § 4-14, og at innsigelsen om brudd på sikkerhetsforskrifter derfor har gått tapt”. I FSN 5328 (2004) blev resultatet imidlertid et andet: ”... at det i alle fall utenfor de rene forbrukerforsikringer, må være avgjørende hvorvidt sikrede faktisk har klaget innen fristen, selv om selskapet ikke har fulgt formkravene i FAL § 4-14.” For så vidt angår forbrugerforsikringer synes en manglende henvisning til § 4-8 således at medføre ugyldighed, mens det modsatte vil være tilfældet i erhvervsforsikring, når den manglende henvisning faktisk har været uden betydning. Men finder bestemmelsen også anvendelse på skjulte handlingsklausuler (ligesom § 1-2, litra e, og § 2-2, litra c, gør)?

⁸⁶ NOU 1987: 24, s. 104

Og vil selskabet i givet fald miste retten til at påberåbe sig den skjulte handlingsklausul? Selskabet vil jo opfatte bestemmelsen som en objektiv ansvarsfraskrivelse og vil derfor i sagens natur ikke påberåbe FAL § 4-8 som grundlag for standpunktet.

Det kan bekræftes, at bestemmelsen finder anvendelse på skjulte handlingsklausuler. I FSN 3763 (2001) afslog selskabet dækning med henvisning til ”at skaden faller utenfor dekningsområdet”. Nævnet fandt, at der var tale om en skjult handlingsklausul, men lagde vægt på, at kunden havde klaget inden fristen, selvom selskabet skulle have henvist til § 4-8: ”I denne saken har imidlertid kunden klaget innen fristen og til rette vedkommende, nemlig Forsikringsklagekontoret. Med dette er etter nemndas mening hensikten med varslingsreglerne i FAL §§ 8-5 og 4-14 oppnådd.” Sondringen mellem forbruger- og erhvervsforsikring opretholdes således over for skjulte handlingsklausuler. Hvordan den skjulte handlingsklausul kan opretholdes forekommer bemærkelsesværdigt. Måske ville resultatet være blevet et andet, hvis nævnet var blevet opfordret til at tage standpunkt til § 1-2, litra e: ”Det spørgsmål denne nemnd skal ta stilling til, er utelukkende spørsmål om anvendelse av FAL § 4-14...”. I forbrugerforsikring bliver resultatet det modsatte. I FSN 6265 (2006) anførte selskabet, at forsikringen ikke dækkede genstande, ”som var mistet eller gjenlempt”. Nævnet fandt, at ”unntaksbestemmelsen er en skjult handlingsklausul som i så fall skulle vært gitt som en sikkerhetsforskrift. Når det ikke er gjort, gjelder FAL §§ 4-9, jfr. 4-14, som ikke har vært påberåbt i denne saken. Selskapet har senere påberøbt seg sikkerhetsforskriften om manglende tilsyn. Også i forhold til denne bestemmelsen må imidlertid selskapet uten ugrundet opphold gi beskjed om sitt standpunkt, dvs. påberope seg sikkerhetsforskriften.” Dermed tilsidesættes den skjulte handlingsklausul allerede i medfør af § 1-2, litra e, mens sikkerhedsforholdsreglen bortfalder, fordi der ikke er henvist til § 4-8, som udgjorde grundlag for afslaget. Tidligere synes skjulte handlingsklausuler ellers at være blevet betragtet som sikkerhedsforskrifter og sidenhen afvist i medfør af § 4-14, jf. FSN 2896: ”Bestemmelsen om at selskapet ikke er ansvarlig når skaden skyldes velikehold som ikke er utført, er imidlertid åpenbart en ”skjult handlingsklausul”... Selskapet har imidlertid ikke ... gitt informasjon i samsvar med FAL § 4-14 og har derfor mistet sin rett til å gjøre dette vilkåret gjeldende.”

Virkingen af selskabets manglende henvisning til § 4-8 i de rene forbrugerforsikringer er således, at selskabet fortaber retten til at gøre vilkåret gældende. Dette gælder uanset, om der er tale om en skjult handlingsklausul eller en sikkerhedsforholdsregel. FAL § 4-14 finder

således anvendelse på skjulte handlingsklausuler, men de vil som regel være ugyldige allerede i medfør af § 1-2, litra e. I øvrige tilfælde (end forbrugerforsikring) lægges vægt på, om sikrede faktisk har klaget inden fristen. Er dette tilfældet, vil sikkerhedsforholdsreglen opretholdes.

Identifikation

Der vil også i nærværende afsnit afgrænses over for erhvervsforsikringer. Blot skal det nævnes, at selskabet i erhvervsforsikringer har fri adgang til at aftale identifikation med sikredes hjælpere i medfør af § 4-11, 3. led.

Det fremgår af FAL § 4-11, 1. led, at der i forbrugerforsikring som hovedregel ikke kan ske identifikation mellem sikrede og slægtninge, hjælpere og lignende personer. Lovgiver har herved søgt at tage hensyn til sikrede, derved at denne som udgangspunkt ikke skal bære risikoen for andres forsømmelse af sikkerhedsforholdsreglen. Selskabet må i disse tilfælde som konsekvens rette regreskrav mod tredjemand efter de almindelige erstatningsretlige regler. Såfremt selskabet tager forbehold herom, kan der alligevel ske identifikation med en person, som med sikredes samtykke er ansvarlig for forsikringsgenstanden eller med sikredes ægtefælle, jf. § 4-11, 2. led, litra a og b. Det følger bl.a. af AKN 2175, at bestemmelsen forudsætningsvis skal være præcis: ”Det må da kræves at det fremgår klart av identifikasjonsklausulen i vilkårene hva identifikasjon kan gjøres gældende i forhold til... En ren henvisning til FAL § 4-11 er ikke tilstrekkelig”.

Herudover er identifikationsspørgsmålet ikke reguleret, og dette har da heller ikke været hensigten: ”Utvalget antar at det heller ikke i en ny forsikringsavtalelov vil være mulig eller ønskelig å gi en uttømmende regulering av identifikasjonsproblemet.”⁸⁷ Bestemmelsen regulerer således fx ikke identifikation mellem forsikringstageren og sikrede eller mellem flere sikrede. Handlinger fra andre personer end sikredes husstand og dem sikrede har tilknytning til efter § 4-11, dvs. ”slektninger, hjælpere og andre liknende personer, som sikrede har tilknytning til”, vil selskabet frit kunne aftale, at sikrede identificeres med, men her vil det være mere oplagt at tale om en objektiv ansvarsfraskrivelse: ”Dersom selskapet fralegger seg ansvaret for handlinger foretatt av ”fjernere” personer (f.eks. tyver, konstruktører eller offentlige myndighetspersoner), er det tale om avgrensning av farefeltet,

⁸⁷ NOU 1987: 24, s. 90

hvor det hersker avtalefrihet.”⁸⁸ Men vil nærtstående tredjemand som ”slektninger, hjælpere...” efter omstændigheder kunne blive behandlet som ”fjernere” personer? FAL § 4-11 udelukker bl.a., at sikrede kan identificeres med sin søn, jf. FKN 2012-126: ”I utgangspunktet ville det være nærliggende å identifisere boet med den personen som hadde hånd om eiendommen, her sønnen. Men i og med at fal. § 4-11 (b) kun åpner for ektefelleidentifikasjon og ikke identifikasjon mellom foreldre og barn...” Hvad ville resultatet være blevet, hvis bestemmelsen var en skjult handlingsklausul, fx at der ikke er dækning for frostskaade i ubeboet bygning? Ville denne i så fald have fået virkning som en objektiv ansvarsfraskrivelse over for sønnen? I FSN 2984 antydes, at skjulte handlingsklausuler konkret vil kunne få virkning som objektive ansvarsfraskrivelser (frem for sikkerhedsforholdsregler) i forhold til nærtstående tredjemand. I sagen udlånte sikrede videoudstyr til sin ven, som får det stjålet fra deres fælles opgang. Selskabet afviser dækning, fordi der ikke var tale om indbrudstyveri. I forsikringsbetingelserne var indsat følgende bestemmelse: ”Tyveri av – og hærværk på – ting som midlertidig er overlatt til andres varetekt dersom tingen bliver stjålet – eller skadet – ved indbrudd i bygning eller rom i bygning med inntil kr. 30.000.” Nævnet udtalte, at man over for sikrede vil betragte bestemmelsen som en skjult handlingsklausul, men i forhold til udenforstående tredjemand som en objektiv ansvarsfraskrivelse: ”Når det imidlertid gjelder ting som er overlatt til en annen som sikrede ikke kan identifiseres med, vil det i praksis være umulig å kreve at sikrede skulle ha truffet foranstaltninger som er egnet til å gi beskyttelse mod skade.” Således vil alle, der ikke i medfør af § 4-11 kan identificeres med sikrede, principielt være udenforstående tredjemand, over for hvilke skjulte handlingsklausuler kan få virkning som objektive ansvarsfraskrivelser. Spørgsmålet er, om det er hensigtsmæssigt, at § 4-11 afgør, hvornår tredjemand er udenforstående. I FSN 2012-126 giver nævnet udtryk for, at det snarere bør være en konkret vurdering, således at nærtstående tredjemand må kunne identificeres med sikrede, in casu en søn. I disse tilfælde bør den skjulte handlingsklausul næppe – ligesom ved ”fjernere” personer – få virkning som en objektiv ansvarsfraskrivelse.

⁸⁸ NOU 1987: 24, s. 90

Komparativ analyse

Komparativ analyse af formkravene til sikkerhedsforholdsregler

Selskabet bør have adgang til at fastsætte sikkerhedsforholdsregler, idet det har interesse i at give sikrede incitament til at behandle det forsikrede forsvarligt, og sikrede har interesse i en lav præmie. Hvis selskabet ikke har fastsat en sikkerhedsforholdsregel, reguleres forholdet efter reglerne om fremkaldelse af forsikringsbegivenheden, hvor skyldkravet er grov uagtsomhed. Selskabets position styrkes således ved fastsættelse af sikkerhedsforholdsregler. Derfor bør der også gælde visse formkrav, der garanterer, at sikrede ved, hvilke forholdsregler han skal iagttage for at forebygge eller forhindre skadens omfang.

I dansk ret følger det af FAL § 51, at sikkerhedsforholdsreglen skal fremgå af forsikringsaftalen. I norsk ret følger det af FAL § 2-2, litra c, at sikkerhedsforholdsreglen – eller i hvert fald hovedindholdet af denne – skal fremhæves i aftalen. Sikrede skal på baggrund af fremhævelsen kunne orientere sig om, hvorledes han skal forholde sig. Fremhævelseskravet i norsk ret medfører en væsentlig bedre retsstilling for sikrede, idet han derved vil kunne gennemskue, hvilke regler bestemmelsen subsumeres under. Det vil således fremgå, at fx vilkåret om aktivering af startspærre er en sikkerhedsforholdsregel, mens det ikke vil være tilfældet, for så vidt angår vilkåret om montering af startspærre.

Dernæst skal sikkerhedsforholdsreglen i dansk ret fremstå som en bestemt forskrift. Det vil være et skønsspørgsmål, hvornår dette krav kan anses opfyldt. En henvisning vil efter omstændighederne opfylde kravet, hvis den er konkret. En generel henvisning til lov eller offentlige forskrifter opfylder ikke dette krav. Det følger endvidere modsætningsvis af U 1988.811/2Ø, at en upræcis forskrift kan accepteres, hvis der findes faste normer på området. I norsk ret er der ligeledes krav om, at sikkerhedsforholdsreglen skal fremgå som et bestemt påbud i forsikringsaftalen, jf. § 1-2, litra e, nr. 1-3. Også i norsk ret antages en henvisning imidlertid at kunne opfylde kravet om at være bestemt, hvis den er konkret. Da skjulte handlingsklausuler underkastes reglerne om sikkerhedsforholdsregler, tvinges selskabet i medfør af § 1-2, litra e, til at omformulere disse til bestemte påbud. Forudsætningen må således være, at der ses bort fra skjulte handlingsklausuler i norsk ret – i modsat fald udhules § 1-2, litra e. Selvom dette ikke tidligere var tilfældet, synes der siden begyndelsen af 00'erne at være sket et paradigmeskift, hvor skjulte handlingsklausuler hverken får virkning som sikkerhedsforholdsregler eller objektive ansvarsfraskrivelser.

Selvom der i begge lande er krav om, at sikkerhedsforholdsreglen skal være bestemt, er kravene hertil mere lempelige i dansk ret. Dette skinner fx igennem ved landenes opfattelse af en bestemmelse om mangelfuld vedligeholdelse. I norsk ret opfattes denne som en skjult handlingsklausul, mens den i dansk ret opfylder kravet om at være bestemt – antageligvis fordi der foreligger normer for, hvad der udgør mangelfuld vedligeholdelse. Dermed kan skjulte handlingsklausuler eksistere som sikkerhedsforholdsregler i dansk ret, mens det ikke vil være tilfældet i norsk ret. Sikrede vil opleve en klar fordel ved § 1-2, litra e, da den garanterer, at det klart fremgår af bestemmelsen, hvilke forholdsregler han skal iagttage. I modsat fald – dvs. hvis sikkerhedsforholdsreglen er skjult – står sikrede vel principielt i samme situation, som hvis den ikke var givet. Når en sikkerhedsforholdsregel ikke er fastsat, vil forholdet vurderes efter reglerne om fremkaldelse af forsikringsbegivenheden. Selvom selskabets hensigt (måske) er at omgå reglerne om sikkerhedsforholdsregler ved at formulere tilsyneladende objektive vilkår, bærer dets anstrengelser således alligevel frugt, idet det reelt omgår reglerne om fremkaldelse af forsikringsbegivenheden. Det synes derfor ganske rimeligt at se bort fra ”skjulte sikkerhedsforholdsregler”, som i sagens natur ikke opfylder kravet om at være et bestemt pålæg – dette må i hvert fald gælde for klausuler, som praksis ikke efterlader tvivl om, hvordan skal fortolkes, fx vedligeholdelsesklausuler. Er selskabet omvendt i god tro om, hvordan bestemmelsen fortolkes, fordi den traditionelt er opfattet som en objektiv ansvarsfraskrivelse, forekommer det strengt at se bort fra en skjult handlingsklausul i medfør af § 1-2, litra e.

Er § 1-2, litra e, dermed udtryk for overregulering?

Bør mere være overladt til praksis, således at en skjult handlingsklausul efter omstændighederne vil kunne opnå virkning som en sikkerhedsforholdsregel?

Under alle omstændigheder bør der i dansk ret stilles strengere krav til opfyldelsen af kravet om, at der skal være tale om et bestemt pålæg. I modsat fald kan man argumentere for, at for meget er overladt til praksis, idet de præceptive regler om sikkerhedsforholdsregler udhules.

Komparativ analyse af afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser

Mens afgrænsningen af sikkerhedsforholdsregler i dansk ret er overladt til domstolene og Ankenævnet for Forsikring, er den i norsk ret søgt lovreguleret gennem en præcisering af begrebet ”sikkerhedsforholdsregel” i § 1-2, litra e, nr. 1-3; det kan dreje sig om permanente

ordninger eller tiltag, certifikater og andre kvalifikationskrav og endelig om bestemte fremgangsmåder ved anvendelsen af forsikringsgenstanden. Spørgsmålet er, om dette medfører nogen forskel på afgrænsningen i landene.

Vilkår om ”mangelfuld vedligeholdelse” opfattes i dansk ret som en sikkerhedsforholdsregel. Norsk ret anser det for en skjult handlingsklausul, som efter FAL § 1-2, litra e, skal omformuleres til et bestemt påbud.

Vilkår om forsvarlig aflåsning opfattes som en sikkerhedsforholdsregel efter dansk og norsk ret. Det er ganske udbredt, at selskaberne i norsk ret indsætter betingelse om anvendelse af ”FG-godkjent låsanordning”. Det vil i så fald udgøre en skjult handlingsklausul ud fra præmissen om, at sikrede er nærmest til at kontrollere denne risiko. Præmissen må eks. antages at finde analog anvendelse på krav om godkendt cykellås eller montering af startspærre, således at disse må fortolkes på samme måde. Vilkår om aflåsning med godkendt cykellås og montering af startspærre opfattes derimod i dansk ret som objektive dækningsbetingelser.

Konstruktionsfejl vil være objektive dækningsundtagelser både efter norsk og dansk ret.

Norsk ret åbner mulighed for, at konstruktionsfejl *kan* opfattes som en (skjult) sikkerhedsforholdsregel, når sikrede er konstruktøren, hvis det i den pågældende situation vil være unormalt at overdrage konstruktionsopgaven til tredjemand. Monteringsfejl opfattes i dansk ret som en objektiv dækningsundtagelse. Dette er også det klare udgangspunkt i norsk ret, om end retslitteraturen og praksis giver udtryk for, at det vil kunne opfattes som en (skjult) sikkerhedsforholdsregel ved monteringsopgaver, som sikrede normalt selv udfører.

En bestemmelse om tilstrækkelig opvarmning af lokaler for at undgå frostskaade opfattes både i dansk og norsk ret som en sikkerhedsforholdsregel. I dansk ret opfattes en bestemmelse om opvarmning i ubeboet bygning som en objektiv dækningsundtagelse. I norsk ret opfattes ditto som en skjult handlingsklausul, fordi manglende opvarmning udgør hovedårsagen til frostskaade.

Sammenfattende er den afgrænsning, der i dansk ret er overladt til domstolene og Ankenævnet for Forsikring meget lignende den, der i vidt omfang er søgt lovreguleret gennem § 1-2, litra e, nr. 1-3, i norsk ret. På visse områder foretages en mere forbrugervenlig afgrænsning i norsk ret i forhold til dansk ret, bl.a. i bestemmelser om aflåsning med godkendt lås og frostskaade i ubeboet bygning. Afgrænsningen af disse vilkår er i dansk ret kun forelagt Ankenævnet for Forsikring og vil næppe føre til samme resultat ved domstolene.

Domstolene tager i høj grad udgangspunkt i formålet med vilkåret ved afgrænsningen, mens Ankenævnet (og Jønsson) ved flere lejligheder antager, at formuleringen af vilkårene er afgørende. Udlignes inkonsistensen mellem ankenævns- og retspraksis i dansk ret, vil sammenfaldet mellem landenes afgrænsning blive endnu større. Henset til lighederne i landenes afgrænsning forekommer den norske præcisering af sikkerhedsforholdsregelsbegrebet unødvendig. Udvalget i den norske kommissionsbetænkning er meget behjælpelig med at udstikke klare retningslinjer for, hvordan de traditionelle bestemmelser skal rubriceres. De fleste afgørelser fra nævnspraksis henviser til udvalgets fortolkning af klausulerne i betænkningen; principielt kunne udvalget vel blot udtale sig klart om øvrige bestemmelser, der volder problemer i praksis.

Komparativ analyse af virkningen af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregler

Ordlyden i FAL § 4-8 og FAL § 51 indeholder en række fællestræk. Der er i begge bestemmelser krav om, at sikkerhedsforholdsreglen er objektivt overtrådt, at der er kausalitet mellem overtrædelsen af sikkerhedsforholdsreglen og forsikringsbegivenhedens indtrædelse, og endelig at overtrædelsen er sket ved sikredes eller forsikringstagerens forsømmelse. Hovedforskellen følger i høj grad af FAL § 4-8, 3. pkt., efter hvilken selskabet kan pålægges delvis ansvar, selvom sikkerhedsforholdsreglen er overtrådt ved sikredes forsømmelse. Derudover har man i norsk ret begrænset adgangen til identifikation ved indsættelsen af § 4-11 og lovfæstet selskabets ”reklamationspligt” i § 4-14. Hvorledes adskiller indholdet af reglerne sig fra hinanden?

I dansk ret skal sikrede have overtrådt sikkerhedsforholdsreglen ved simpel uagtsomhed, mens det i norsk ret modsætningsvis følger af § 4-8, at han skal være mere end bare ”lite å legge til last”. Der vil i begge tilfælde skulle foretages en uagtsomhedsvurdering, hvori de samme momenter inddrages i dansk og norsk ret. Imidlertid virker kvaliteten af uagtsomhedsvurderingen i norsk ret generelt højere end den i dansk ret. I dansk ret er der bekymrende mange eksempler på, at der er formodning for uagtsomhed, når sikkerhedsforholdsreglen er overtrådt – særligt ved sikredes overtrædelse af en sikkerhedsforholdsregel om tilstrækkelig opvarmning af lokaler. Jønsson påpeger også problemet.⁸⁹ Den mere gennemarbejdede uagtsomhedsvurdering i norsk ret er formentlig et

⁸⁹ Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard, Dansk Forsikringsret, s. 397

biprodukt af § 4-8, 3. pkt., hvorefter selskabet vil kunne pålægges delvis ansvar, bl.a. under hensyn til skyldgraden. FAL § 4-8, 3. pkt. forekommer således fordelagtig for sikrede, dels fordi den er garanti for en kvalificeret uagtsomhedsvurdering, dels fordi den efter omstændighederne kan medføre, at selskabet kan pålægges ansvar på trods af sikredes bebrejdellesværdige adfærd.

Ordlyden af det norske krav til sikredes skyld skal ifølge betænkningen forstås således, at også den nedre del af simpel uagtsomhed vil medføre ansvarsfrihed, således at sikrede opnår en fordel i forhold til dansk ret. Fordelen er imidlertid svær at spore i praksis. Ved indbrudstyveri synes grænsen mellem den tilstrækkelige og utilstrækkelige skyld at drages på samme måde – både i norsk og dansk ret vil sikrede således ikke kunne bebrejdes, når denne sover med åbent vindue i soveværelset, mens det modsatte som klart udgangspunkt vil være resultatet, hvis vinduet er åbent i et andet rum, end det sikrede sover i.

Endvidere er der i begge love krav om kausalitet, jf. § 51:”...når og for så vidt det må anses godtgjort, at forsikringsbegivenhedens indtræden eller omfang ikke skyldes overtrædelse af disse forskrifter” og § 4-8:”...eller dersom forsikringstilfellet ikke skyldes overtredelsen.” Forudsat at sikrede har handlet uagtsomt, vil kausalitet medføre, at selskabet kan fralægge sig alt ansvar; altså en ”alt eller intet”-situation. Som insinueret ovenfor er dette ikke tilfældet i norsk ret: ”... kan det likevel pålægges delvis ansvar under hensyn til arten av den sikkerhetsforskrift som er overtrådt, skyldgraden, skadeforløpet og forholdene ellers.” I langt de fleste tilfælde vil selskabet således pålægges delvist ansvar i norsk praksis, mens det vil bortfalde helt efter dansk ret.

Bevisbyrdefordelingen er identisk i norsk og dansk ret. I teorien gælder en ligefrem bevisbyrde, således at selskabet skal bevise, at sikkerhedsforholdsreglen er overtrådt ved sikredes forsømmelse, og at der foreligger kausalitet. I praksis vil der imidlertid være formodning for kausalitet, således at sikrede skal bevise, at det ikke er tilfældet.

Selskabet antages at have pligt til at reklamere uden ugrundet ophold på ulovbestemt grundlag i dansk ret. I norsk ret skal selskabet i medfør af FAL § 4-14 uden ugrundet ophold redegøre for grundlaget for standpunktet, dvs. gengive den aktuelle sikkerhedsforholdsregel og henvise til § 4-8, således at skyldkravet fremgår. I denne forbindelse skal også gives skriftlig oplysning om sikredes klagemuligheder, herunder adgangen til ”nemndbehandling”, jf. § 20-1. I dansk ret kan disse krav hverken udledes af retslitteraturen eller praksis. Henset til lovens karakter som forbrugerbeskyttelseslov, forekommer det rimeligt, at der stilles visse krav til

indholdet af reklamationen, således at sikrede orienteres om de mulige indsigelser, han kan rejse mod selskabet.

Identifikation følger direkte af § 51, jf. ”eller nogen, hvem det påhviler at påse forskriftens gennemførelse”, hvor der ikke gives nogen nærmere vejledning om, hvem sikrede kan identificeres med. I norsk ret kan der som udgangspunkt ikke ske identifikation mellem sikrede og slægtninge, hjælpere og lignende personer, jf. § 4-11. Dermed er identifikation i dansk ret overladt til domstolene og Ankenævnet for Forsikring, mens det i norsk ret hovedsageligt er lovreguleret. Man har i norsk ret søgt at tage hensyn til sikrede, således at denne kun hæfter for sin egen uagtsomme adfærd. Imidlertid synes praksis at opretholde skjulte handlingsklausuler som objektive ansvarsfraskrivelser over for (evt. nærtstående) tredjemand, som sikrede ikke kan identificeres med, fordi det i praksis vil være ”umulig å kreve at sikrede skulle ha truffet foranstaltninger som er egnet til å gi beskyttelse mod skade”, jf. FSN 2984. Identifikationsspørgsmålet synes mest hensigtsmæssigt at være overladt til praksis, således at skjulte handlingsklausuler kun får virkning som objektive ansvarsfraskrivelser over for fjernere personer.

Det er svært at sige hvilken model, der er udtryk for den mest rimelige balance mellem hensynet til, at selskabet kan stille krav om overholdelse af bestemte sikkerhedsforholdsregler og hensynet til, at sikrede ikke ved enhver tilsidesættelse mister retten til erstatning. Dansk praksis synes ganske uheldigt at være præget af en lemfældig uagtsomhedsvurdering, der i visse tilfælde medfører forhåndsformodning for uagtsomhed. Hvis de præceptive regler om sikkerhedsforholdsregler udhules – som en formodning for uagtsomhed vil være – bliver en sondring mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive dækningsundtagelser velsagtens ligegyldig, når selskabet både ved sikkerhedsforholdsregler og objektive dækningsundtagelser har bevisbyrden for overtrædelse hhv. realisering. Idet den norske model giver mulighed for skønsom reduktion af selskabets ansvar – hvori den af sikrede udviste skyld indgår som moment – tvinges man ud i en uagtsomhedsvurdering.

Konklusion

Generelt står dansk og norsk ret i kontrast til hinanden, idet man i norsk ret har søgt at gennemregulere sikkerhedsforholdsregler i FAL, mens dansk ret i vidt omfang har overladt reguleringen til praksis.

Formkravene i landene adskiller sig noget fra hinanden. Efter FAL § 51 skal sikkerhedsforholdsreglen fremgå af forsikringsaftalen, mens der efter FAL § 2-2, litra c, er krav om, at den væsentligste del af sikkerhedsforholdsreglen fremhæves, jf. FSN 5813. Dermed opnår sikrede en mere klar og gennemsigtig retsstilling, idet der er større sikkerhed for, at han får kundskab om, at der er tale om en sikkerhedsforholdsregel, og hvad indholdet af denne er. Reglen ville i dansk ret fx eliminere uklarheden i bestemmelsen om installation og aktivering af startspærre.

Herudover antages, at der i dansk ret på ulovbestemt grundlag er krav om, at der forudsætningsvis skal være tale om en bestemt forskrift. Dette er lovfæstet i den norske FAL § 1-2, litra e, hvorefter sikkerhedsforholdsreglen skal være formuleret som et bestemt påbud. Man skulle således tro, at sikrede opnår samme retsstilling efter norsk og dansk ret. Praksis viser imidlertid, at der er væsentlig forskel, idet man i dansk ret accepterer en ubestemt forskrift, hvis der findes faste normer på området, jf. U 1988.811/2Ø modsætningsvis og AKF 56.682 forudsætningsvis, mens kravet i norsk ret skal tages bogstaveligt, jf. AKN 1720 og FSN 4738. Virkningen af dette er, at skjulte handlingsklausuler udgår fra norsk ret. Man kan diskutere, om skjulte handlingsklausuler skal udgå fuldstændig – hvis praksis ændrer opfattelse af en bestemmelse, vil det være naturligt i en overgangsperiode at acceptere den som sikkerhedsforholdsregel, som man gjorde efter indsættelsen af § 1-2, litra e, jf. FSN 1747 (1993), FSN 2043 (1994). Grænsen mellem over- og underregulering er hårfin. Stilles der i dansk ret strengere krav til opfyldelsen af kravet om at være en bestemt forskrift, vil det formentlig være en afbalanceret løsning, derved at den stadig er fleksibel og ikke så ”sort/hvid” som den norske løsning.

Afgrænsningen mellem sikkerhedsforholdsregler og objektive ansvarsfraskrivelser, der i dansk ret er overladt til domstolene og Ankenævnet, stemmer i vidt omfang overens med den afgrænsning, der i norsk ret er søgt reguleret gennem FAL § 1-2, litra e, nr. 1-3. Årsagen til, at sammenfaldet ikke er større, kan efter min opfattelse tilskrives en række forhold. Først og

fremmest tildeles afgrænsningen i norsk ret større opmærksomhed. Dette fremgår bl.a. af NOU 1987: 24 og nævnspraksis, som udtaler sig konkret om vilkårenes subsumption – også de vilkår, der traditionelt er blevet opfattet som objektive dækningsundtagelser, fx konstruktions- og monteringsfejl. Dernæst mangler der på områder i dansk ret kongruens mellem Ankenævnets og domstolenes praksis, idet Ankenævnet har tendens til at tage udgangspunkt i formuleringen af vilkåret, jf. fx AKF 40.385, selvom domstolene i flere tilfælde – senest i U 2002.2706 V – tager udgangspunkt i vilkårets formål, dvs. om det *faktisk* er adfærdsregulerende. Elimineres forskellen mellem ankenævns- og retspraksis, forekommer den norske regulering overflødig.

I dansk og norsk ret deler retsvirkningen af overtrædelse af sikkerhedsforholdsregler en række karakteristika, men adskiller sig alligevel væsentligt fra hinanden. Det er i praksis svært at spore, at sikrede har opnået en egentlig fordel i medfør af det højere skyldkrav i norsk ret. Derimod er der forskel på uagtsomhedsvurderingen i landene. Ganske vist inddrages de samme momenter i dansk og norsk ret – men ikke i samme omfang. Kvaliteten af uagtsomhedsvurderingen er høj i norsk ret, mens dansk ret er rig på eksempler på, dels at der foretages en uagtsomhedskonstatering, dels at der er formodning for uagtsomhed, jf. fx AKF 55.050 og AKF 44.880. Denne forskel må i nogen grad kunne tilskrives FAL § 4-8, 3. pkt., der giver mulighed for, at selskabet pålægges delvist ansvar under hensyn til arten af sikkerhedsforholdsreglen, *skyldgraden*, skadeforløbet og forholdene i øvrigt. I kraft af at skyldgraden også skal bruges i forbindelse med den skønsmæssige nedsættelse af selskabets ansvar, tvinges nævnet til at højne kvaliteten af uagtsomhedsvurderingen. I langt de fleste tilfælde vil FAL § 4-8, 3. pkt. medføre en skønsmæssig nedsættelse af selskabets ansvar. I modsætning hertil bortfalder erstatning i dansk ret, såfremt der foreligger kausalitet. I norsk ret er reklamationspligten lovfæstet i § 4-14, mens den antages at gælde på ulovbestemt grundlag i dansk ret. I begge lande har selskabet således pligt til at reklamere uden ugrundet ophold. I norsk ret skal reklamationen imidlertid også indeholde grundlag for selskabets standpunkt og oplyse om sikredes klagemuligheder. Dermed orienteres sikrede om de indsigelser, han kan rejse mod selskabet, fx at der mangler kausalitet, eller at skyldkravet ikke er opfyldt.

Muligheden for identifikation er i høj grad begrænset i norsk ret, jf. § 4-11. I dansk ret er spørgsmålet om identifikation overladt til praksis. Selvom sikrede i medfør af § 4-11 får

erstatning, hvis dennes søn fx overtræder en sikkerhedsforholdsregel, kan beskyttelsen give bagslag, idet alle, der ikke i medfør af § 4-11, kan identificeres med sikrede, anses som udenforstående/fjernere tredjemænd. Over for disse antydes, at skjulte handlingsklausuler får virkning som objektive ansvarsfraskrivelser, jf. FSN 2984.

Den norske løsning har medført en øget beskyttelse af sikrede, men det kan diskuteres, om reguleringen ikke er for omfattende, kompliceret og på visse områder overflødig.

Fremhævelsespligten i § 2-2, litra c, kravene til selskabets reklamation i § 4-14 og muligheden for skønsmæssig nedsættelse af selskabets ansvar efter § 4-8, 3. pkt. i norsk ret medfører den væsentligste forbedring i sikredes retsstilling, og dansk ret kan med rette lade sig inspirere af disse.

Abstract

The thesis endeavours to compare the rules regarding safety precautions in Danish and Norwegian law.

While the rules regarding safety precautions are mandatory, this is not the case regarding clauses that are considered to be an exclusion of risk. If a clause is treated as a safety precaution, the insurer has the burden of proof and the insured is required to have breached the precaution in negligence. If the clause is submitted to the rules regarding exclusion of risk, the insured has the burden of proof and negligence is not required. Therefore it is important to distinguish accurately between clauses that are subject to the rules regarding exclusions of risk, and clauses that are treated as safety precautions.

Norwegian and Danish law have chosen different ways to regulate safety precautions. Norwegian law is very regulated, while Danish law leaves a lot of decision-making to the court of justice.

In conclusion the insured will experience a more favourable position in Norwegian law regarding the formal requirements that must be fulfilled by the insurer in order to uphold a safety precaution. This is the case, because Norwegian law demands the insurer to accentuate the safety precaution.

In practice there has shown to be no significant difference between how Danish and Norwegian law distinguish between the types of clauses mentioned above. Norwegian law gives the insured a slight advantage, but that might be due to other factors than legislation, e.g. increased attention towards the matter.

The legal effects of breach of safety precautions are quite similar in Danish and Norwegian law. However, in Norwegian law the insured's breach of a safety precaution does not, in contrast to Danish law, necessarily imply that the insurer is free from liability, as discretionary reduction can occur considering the insured's negligence, amongst other factors. This also seems to contribute to a more informed evaluation of the insured's negligence, which is in great favour of the insured.

Litteraturliste

Jønsson, Henning; Kjærgaard, Lisbeth (2012): Dansk Forsikringsret, 9. udgave, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Sørensen, Ivan (2015): Forsikringsret, 6. udgave, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Jønsson, Henning (2009): Husejerforsikring og Ejerskifteforsikring – en kommentar, 3. udgave, Thomson Reuters Professional

Jønsson, Henning; Gawinetski, Jørgen (2014): Familieforsikring, 5. udgave, Karnov Group Denmark A/S

Lyngsø, Preben (1994): Dansk Forsikringsret, 7. udgave, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Munk-Hansen, Carsten (2011): Rettens grund

Bull, Hans Jacob (2008): Forsikringsrett, Universitetsforlaget

Brynildsen, Claus; Lid, Børre; Nygård, Truls (2014): Forsikringsavtaleloven med kommentarer, 3. udgave, Gyldendal Norsk Forlag

Selmer, Knut S. (1982): Forsikringsrett, 2. reviderede udgave, Universitetsforlaget

NOU 1987: 24: Lov om avtaler om skadeforsikring

Betænkning nr. 1423/2002 om forsikringsaftaleloven

Doms- og ankenævnregister

Citerede kendelser fra Ankenævnet for Forsikring (AKF)

84.411

56.682

60.240

61.586

74.123

87.541

84.947

48.000

53.703

71.964

28.993
77.120
40.385
54.640
44.667
52.346
21.945
87.968
56.471
48.090
86.142
55.050
82.447
82.458
81.939
78.246
77.029
51.694
88.460
86.597
41.133
42.671
88.926
44.880
45.340
56.446
61.949
67.151
78.082
51.800
74.077
87.475

48.826

75.228

49.117

66.088

62.135

47.690

Citerede domme fra Forsikrings- og erstatningsretlig domssamling (FED)

1999.1932

Citerede domme fra Ugeskrift for Retsvæsen (UfR)

2004.933 H

1995.1253

1988.811/2Ø

2002.2706 V

1985.278

1986.125 H

1986.129 H

2006.3013 H

1964.440/2Ø

1953.849 Ø

Citerede kendelser fra Avkøtningsnemnda (AKN)

1720

1833

2577

2074

2110

2260

1119

4389

2071

2107
2142
1822
2192
2329
2090
0873
1472
1539
1549
1561
1734
1844

Citerede kendelser fra Forsikringskadenemnda (FSN)

4136
6265
2455
1747
2043
5813
6316
2577
4738
6931
2483
3059
4389
2956
3763
5328
2175

2984

5025

Citerede kendelser fra Forsikringsklagenemnda (FKN)

2011-108

2014-389

2010-263

2014-171

2016-243

2012-126